

www.turkishstudies.net/religion

Turkish Studies - Comparative Religious Studies

eISSN: 2667-5544

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Practical Theology: Is Theology as a Praxis Possible in a Multicultural World?

Pratik Teoloji: Çok Kültürlü Bir Dünyada Bir Praksis Olarak Teoloji Mümkün müdür?

Abdullah Ünlüsoy*

Abstract: This article is about practical theology, which presents itself as an alternative and new theological endeavor by critically addressing the inadequacy of religious, traditional, and theoretical theologies in addressing the theological problems of the multicultural and pluralistic contemporary world. Practical theology's starting point is the crisis situations in traditional, classical theologies and their inadequacy in solving the theological problems of our time. According to practical theology, theology should not be a static, fixed, universal, or theoretically predominant endeavor. Theology should be a discipline focused on practical life, addressing the needs of contemporary society, comprised of individuals with diverse beliefs and inclinations. The way to address the dysfunctions in theology is to give due importance to the practical aspect of theology, which establishes correct relationships with real life, alongside theory. This is especially essential for the pluralistic and multicultural society of contemporary times. The first way to achieve such a transformation in theology is through dialogue and healthy communication with contemporary society. Practical theology strives to achieve this dialogue and communication by listening to others and learning to hear different voices. The next step is for theology to critically and reflexively examine itself. This self-reflection is crucial for theology in revealing new constructive processes of self-realization in contemporary societies. In this process, theology should also utilize data and methodologies from non-theological disciplines. For example, data from other disciplines employing statistical methods, as well as from the humanities such as sociology and psychology, are also important for theology. Furthermore, practical theology aims to follow an interdisciplinary path, freeing theology from the grip of theory and transforming it into a practical endeavor encompassing pastoral work, correctional facilities, educational institutions, prisons, hospitals, law enforcement agencies such as the military, and other areas of public concern. In this respect, the fundamental questions posed by practical theology are: What should be the function and role of theology in today's world? What contribution can theology make to the public sphere? What does it mean to be a theologian today? This article not only seeks answers to these and similar questions but also aims to introduce practical theology to our society.

Keywords: Philosophy of Religion, Social Sciences, Theology, Practical Theology, Secularism.

*Assoc. Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology, Department of Philosophy and Religious Studies, Philosophy of Religion

Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Felsefesi Ana Bilim Dalı

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6585-9340>

abdulhan.unlusoy@ogu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Ünlüsoy, A. (2026). Practical theology: Is theology as a praxis possible in a multicultural world? / Pratik teoloji: Çok kültürlü bir dünyada bir praksis olarak teoloji mümkün müdür?. *Turkish Studies-Comparative Religious Studies*, 21(3), 5413-5455. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.87252>

Received/Geliş: 13 September/ Eylül 2025

Accepted/Kabul: 20 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 25 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

Öz: Bu makale; dini; geleneksel, teorik teolojilerin çok kültürlü ve çoğulcu çağdaş dünyanın teolojik sorunlarını ele almadaki yetersizliklerini eleştirel anlamda ele alarak kendisini alternatif ve yeni bir teolojik gayret olarak sunan pratik teoloji hakkındadır. Pratik teolojinin başlangıç noktası geleneksel, klasik teolojilerdeki kriz durumları ve yaşanan çağın teolojik sorunlarını çözmedeki yetersizlikleridir. Pratik teolojiye göre teoloji statik, sabit, evrensel, teorik yanı ağır basan bir gayret olmamalıdır. Teoloji farklı tip inançlara ve eğilimlere sahip bireylerden oluşan çağdaş toplumun insanına hitap eden daha çok pratik yaşama dönük bir disiplin olmalıdır. Teolojideki işlev bozukluklarının giderilmesinin yolu teolojide teorinin yanında yaşamla doğru ilişkilerin kurulduğu pratik yöne hakettiği değeri vermekten geçer. Heleki çağdaş zamanların çoğulcu ve çok kültürlü toplumu açısından bu, şarttır. Teolojideki böyle bir dönüşümü gerçekleştirmenin ilk yolu çağdaş toplumla bir diyalog, sağlıklı bir iletişimidir. Pratik teoloji bu diyalog ve iletişimi ötekini dinleme ya da farklı sesleri duymayı öğrenerek gerçekleştirmeye çalışır. Daha sonraki adım ise teolojinin bizzat kendisini eleştirel bir tarzda refleksif olarak ele almasıdır. Teolojinin kendi üzerine bu düşünümü, kendisini, çağdaş toplumlarda yeniden gerçekleştirmenin yeni inşa süreçlerini ortaya çıkarması açısından önemlidir. Bu süreçte teoloji, teoloji dışı disiplinlerden, onların veri ve metodolojilerinden de yararlanmalıdır. Mesela sosyoloji, psikoloji gibi beşeri bilimlerden yararlandığı gibi istatistiksel yöntemi kullanan diğer disiplinlerin verileri de teoloji açısından önemlidir. Dahası pratik teoloji bu anlamda disiplinlerarası bir yol izleyerek teolojiyi teorinin pençesinden kurtarıp onu pastoral çalışmaları, ıslah evlerini, eğitim kurumlarını, ceza evlerini, hastaneleri, askeriye gibi kolluk güçlerini kapsayan ve kamuyu ilgilendiren alanlara da taşıyan pratik bir gayret haline getirme amacındadır. Bu açıdan pratik teolojinin sorduğu temel sorular şunlardır: Günümüz dünyasında teolojinin işlev ve görevi ne olmalıdır? Teoloji kamusal alana ne gibi bir katkı sunabilir? Günümüzde teolog olmanın anlamı nedir? Bu makale bu ve benzeri sorulara cevap aramanın yanında pratik teolojiyi toplumumuza tanıtmaya amacını da taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Felsefesi, Sosyal Bilimler, Teoloji, Pratik Teoloji, Sekülerizm.

Structed Abstract:

Today, theological thought faces a serious crisis, both at the theoretical level, within the academy and within institutional structures. This crisis is deepened not only by the inadequacy of traditional dogmatic frameworks but also by their inability to meet the needs of pluralistic, secular, and democratic societies. The contemporary functionality of theology necessitates the recognition that it is a cultural, social, and contextual field, rather than a fixed, absolute, and static discipline. At this point, discussions regarding the future of theology are closely linked to Nietzsche's notion of the "death of God." This notion signals the dissolution of classical theology while simultaneously paving the way for the discovery of new theological paths and hermeneutic approaches.

Nietzschean thought presented the death of God as a concept open to diverse interpretations. Some viewed it as the collapse of authority and traditional beliefs, while others advocated orthodoxy to stem disbelief. A more moderate approach viewed this situation as the discovery of new forms of belief. This difference demonstrates that theology cannot be reduced to a merely philosophical or atheistic position; on the contrary, it has created a new marginal space between belief and disbelief. Thus, theology has transcended its traditional boundaries and entered a process of questioning, both internally and externally.

The pluralistic nature of contemporary societies precludes a single, uniform understanding of theology. In modern secular societies, faith should neither be a source of privilege nor a source of disadvantage for individuals. In this context, theology must be reconstructed on a foundation compatible with the principles of the rule of law, human rights, and social equality. This raises the question of what type of theology appropriate for the public/social sphere should be. Theology must embrace a structure that can engage in dialogue not only with believers but also with diverse faith communities and secular segments. This approach requires the reinterpretation and application of sacred texts and religious traditions in the contemporary social context.

This transformation of theology is particularly concrete in the context of practical theology. Practical theology characterizes religious belief as a performative phronesis (practical wisdom) that is enacted in practice rather than merely affirming propositions written in texts. In this context, there is a focus on right action (orthopraxy) rather than correct belief (orthodoxy). The normative task of practical theology is a critical reflection on praxis and an effort to align human practice with faith.

Historically, this discipline emerged in the 19th century when Catholic theologians removed pastoral theology from the center of the church and placed it in a practical context. Today, it develops in close interaction with the social sciences. Practical theology examines religious life not only within a doctrinal framework but also at the center of human experiences, social relations, and cultural contexts. Drawing on disciplines such as sociology, psychology, and anthropology, it develops a more holistic approach. In this respect, theology becomes a critical and transformative discipline that responds to the needs of society, rather than a purely speculative field.

The fundamental goal of practical theology is to make religious belief functional in the practice of individuals and societies. To this end, the methodology of theological research is interdisciplinary. Practical theology develops theological categories based on experience and then reconciles them with theoretical explanations. Thus, theology functions as a kind of social science, evolving with sensitivity to social transformations. However, the crucial point here is that theological essence should not be completely emptied, and the spiritual realm should not be surrendered to reductionist approaches. Practical theology should contribute to both religious and secular spheres through a critical yet constructive dialogue.

One of the greatest problems of traditional theologies is their incompatibility with the pluralistic nature of contemporary societies due to their dogmatic and static structures. This has rendered theology an abstract field, losing touch with culture and life. In contrast, practical theology adopts a critical and flexible approach that seeks answers to social problems and takes into account the cultural context. It views faith traditions not as absolute truths, but as richness capable of generating answers to human problems. Thus, it assumes a more functional role at both the individual and societal levels. The centrality of interdisciplinarity lies at the core of practical theology's methodology. With the help of non-theological disciplines, the surrounding culture is carefully analyzed, and the resulting insights are linked to theological norms. This makes theology meaningful to ordinary people. Utilizing data from fields such as social sciences, psychology,

educational theory, and anthropology is essential to theology's mission and the validity of its discussions with other disciplines. Theology must fill the gaps left by the social sciences, particularly by providing possibilities for ultimate cause, purpose, and purpose.

Keywords: Philosophy of Religion, Social Sciences, Theology, Practical Theology, Secularism.

ملخص منظم

يواجه الفكر اللاهوتي اليوم أزمة خطيرة، سواء على المستوى النظري، أو داخل الأوساط الأكاديمية، أو ضمن الهياكل المؤسسية ولا تتفاقم هذه الأزمة بسبب عدم كفاية الأطر العقائدية التقليدية فحسب، بل أيضاً بسبب عجزها عن تلبية احتياجات المجتمعات التعددية والعلمانية والديمقراطية. وتتطلب الوظيفة المعاصرة لعلم اللاهوت الاعتراف بأنه مجال ثقافي واجتماعي وسياقي، وليس تخصصاً ثابتاً ومطلقاً وساكناً. في هذه المرحلة، ترتبط المناقشات المتعلقة بمستقبل اللاهوت ارتباطاً وثيقاً بمفهوم نيتشه عن «موت الإله». يشير هذا المفهوم إلى تفكك اللاهوت الكلاسيكي، بينما يمهّد في الوقت نفسه الطريق لاكتشاف مسارات لاهوتية جديدة ومناهج تفسيرية جديدة.

قدم الفكر النيتشوي «موت الإله» كمفهوم مفتوح لتفسيرات متنوعة. فقد اعتبره البعض انهيئاً للسلطة والمعتقدات التقليدية، بينما دعا آخرون إلى التمسك بالأرثوذكسية لوقف الإلحاد. أما النهج الأكثر اعتدالاً فقد نظر إلى هذه الحالة على أنها اكتشاف لأشكال جديدة من الإيمان ويظهر هذا الاختلاف أن اللاهوت لا يمكن اختزاله إلى موقف فلسفي أو ملحد فحسب؛ بل على العكس، فقد أوجد مساحة هامشية جديدة بين الإيمان والكفر. وهكذا، تجاوز اللاهوت حدوده التقليدية ودخل في عملية تساؤل، داخلياً وخارجياً على حد سواء.

تستبعد الطبيعة التعددية للمجتمعات المعاصرة وجود فهم واحد وموحد لللاهوت. ففي المجتمعات العلمانية الحديثة، لا ينبغي أن يكون الإيمان مصدر امتياز ولا مصدر حرمان للأفراد. وفي هذا السياق، يجب إعادة بناء اللاهوت على أساس يتوافق مع مبادئ سيادة القانون وحقوق الإنسان والمساواة الاجتماعية. وهذا يطرح السؤال حول نوع اللاهوت الذي ينبغي أن يكون ملائماً للمجال العام/الاجتماعي. يجب أن تتبنى اللاهوتية بنية قادرة على الدخول في حوار ليس فقط مع المؤمنين، بل أيضاً مع المجتمعات الدينية المتنوعة والشرائح العلمانية. ويتطلب هذا النهج إعادة تفسير وتطبيق النصوص المقدسة والتقاليد الدينية في السياق الاجتماعي المعاصر.

ويتجلى هذا التحول في اللاهوت بشكل ملموس بشكل خاص في سياق اللاهوت العملي. ويصف اللاهوت العملي المعتقد الديني بأنه فرونييزيس» (حكمة عملية) تُمارس في الواقع بدلاً من مجرد تأكيد المقولات المكتوبة في النصوص. في هذا السياق، ينصب التركيز على الفعل» الصحيح (الصواب العملي) بدلاً من المعتقد الصحيح (الصواب العقائدي). وتتمثل المهمة المعيارية لعلم اللاهوت العملي في التفكير النقدي في الممارسة، والسعي إلى موازنة الممارسة البشرية مع الإيمان.

تاريخياً، ظهر هذا التخصص في القرن التاسع عشر عندما أخرج اللاهوتيون الكاثوليك اللاهوت الرعوي من مركز الكنيسة ووضعه في سياق عملي. واليوم، يتطور هذا التخصص في تفاعل وثيق مع العلوم الاجتماعية. تدرس اللاهوت العملي الحياة الدينية ليس فقط ضمن إطار عقائدي، بل أيضاً في صميم التجارب البشرية والعلاقات الاجتماعية والسياقات الثقافية. وبالاكتفاء على تخصصات مثل علم الاجتماع وعلم النفس وعلم الإنسان، فإنه يطور نهجاً أكثر شمولية. وفي هذا الصدد، يصبح اللاهوت تخصصاً نقدياً وتحولياً يستجيب لاحتياجات المجتمع، بدلاً من أن يكون مجالاً نظرياً بحثاً.

الهدف الأساسي لللاهوت العملي هو جعل المعتقد الديني فعالاً في ممارسات الأفراد والمجتمعات. ولهذه الغاية، تتسم منهجية البحث اللاهوتي بطابع متعدد التخصصات. فاللاهوت العملي يطور فئات لاهوتية تستند إلى التجربة، ثم يوفق بينها وبين التفسيرات النظرية. وهكذا يعمل اللاهوت كنوع من العلوم الاجتماعية، يتطور مع مراعاة التحولات الاجتماعية. ومع ذلك، فإن النقطة الحاسمة هنا هي أنه لا ينبغي إفراغ الجوهر اللاهوتي تماماً، ولا ينبغي التنازل عن المجال الروحي لمقاربات اختزالية. وينبغي أن يساهم اللاهوت العملي في كل من المجالين الديني والعلماني من خلال حوار نقدي وبناء في آن واحد.

تتمثل إحدى أكبر مشاكل اللاهوتات التقليدية في عدم توافقها مع الطبيعة التعددية للمجتمعات المعاصرة بسبب هياكلها العقائدية والساكنة. وقد أدى ذلك إلى تحويل اللاهوت إلى مجال مجرد، فقد اتصاه بالثقافة والحياة. في المقابل، يتبنى اللاهوت العملي نهجاً نقدياً ومرئياً يسعى إلى إيجاد حلول للمشكلات الاجتماعية ويأخذ السياق الثقافي في الاعتبار. فهو لا ينظر إلى التقاليد الدينية على أنها حقائق مطلقة، بل كثرأء قادر على توليد حلول للمشكلات الإنسانية. وبالتالي، فإنها تضطلع بدور وظيفي أكبر على المستويين الفردي والمجتمعي. وتكمن مركزية التداخل بين التخصصات في صميم منهجية اللاهوت العملي. وبمساعدة التخصصات غير اللاهوتية، تُحلّل الثقافة المحيطة بعناية، وترتبط الرؤى الناتجة عن ذلك بالمعايير اللاهوتية. وهذا يجعل اللاهوت ذا مغزى بالنسبة للناس العاديين. وبعد استخدام البيانات المستمدة من مجالات مثل العلوم الاجتماعية وعلم النفس ونظرية التربية والأنثروبولوجيا أمراً أساسياً لمهمة اللاهوت وصحة نقاشاته مع التخصصات الأخرى. يجب على اللاهوت سد الثغرات التي تركتها العلوم الاجتماعية، لا سيما من خلال توفير احتمالات للسبب الغائي والغاية والهدف.

الكلمات المفتاحية: فلسفة الدين، العلوم الاجتماعية، اللاهوت، اللاهوت العملي، العلمانية

Résumé Structuré:

Aujourd'hui, la pensée théologique est confrontée à une grave crise, tant sur le plan théorique, au sein du monde universitaire, qu'au sein des structures institutionnelles. Cette crise est aggravée non seulement par l'insuffisance des cadres dogmatiques traditionnels, mais aussi par leur incapacité à répondre aux besoins de

sociétés pluralistes, laïques et démocratiques. La fonctionnalité contemporaine de la théologie exige de reconnaître qu'il s'agit d'un domaine culturel, social et contextuel, plutôt que d'une discipline figée, absolue et statique. À ce stade, les débats sur l'avenir de la théologie sont étroitement liés à la notion nietzschéenne de la « mort de Dieu ». Cette notion marque la dissolution de la théologie classique tout en ouvrant la voie à la découverte de nouvelles voies théologiques et de nouvelles approches herméneutiques.

La pensée nietzschéenne a présenté la mort de Dieu comme un concept ouvert à diverses interprétations. Certains y ont vu l'effondrement de l'autorité et des croyances traditionnelles, tandis que d'autres ont prôné l'orthodoxie pour endiguer l'incroyance. Une approche plus modérée considérerait cette situation comme la découverte de nouvelles formes de croyance. Cette divergence démontre que la théologie ne peut être réduite à une position purement philosophique ou athée ; au contraire, elle a créé un nouvel espace marginal entre croyance et incroyance. Ainsi, la théologie a transcendé ses frontières traditionnelles et est entrée dans un processus de remise en question, tant interne qu'externe.

La nature pluraliste des sociétés contemporaines exclut une compréhension unique et uniforme de la théologie. Dans les sociétés laïques modernes, la foi ne devrait être ni une source de privilège ni une source de désavantage pour les individus. Dans ce contexte, la théologie doit être reconstruite sur des fondements compatibles avec les principes de l'État de droit, des droits de l'homme et de l'égalité sociale. Cela soulève la question de savoir quel type de théologie est approprié pour la sphère publique et sociale. La théologie doit adopter une structure capable d'engager le dialogue non seulement avec les croyants, mais aussi avec diverses communautés religieuses et les segments laïques de la société. Cette approche nécessite la réinterprétation et l'application des textes sacrés et des traditions religieuses dans le contexte social contemporain.

Cette transformation de la théologie se concrétise particulièrement dans le cadre de la théologie pratique. La théologie pratique caractérise la croyance religieuse comme une *phronesis* (sagesse pratique) performative qui s'incarne dans la pratique plutôt que de se limiter à l'affirmation de propositions écrites dans des textes. Dans ce contexte, l'accent est mis sur l'action juste (*orthopraxis*) plutôt que sur la croyance correcte (*orthodoxie*). La mission normative de la théologie pratique consiste en une réflexion critique sur la praxis et en un effort pour aligner la pratique humaine sur la foi.

Historiquement, cette discipline a vu le jour au XIXe siècle, lorsque des théologiens catholiques ont retiré la théologie pastorale du centre de l'Église pour la replacer dans un contexte pratique. Aujourd'hui, elle se développe en étroite interaction avec les sciences sociales. La théologie pratique examine la vie religieuse non seulement dans un cadre doctrinal, mais aussi au cœur des expériences humaines, des relations sociales et des contextes culturels. S'appuyant sur des disciplines telles que la sociologie, la psychologie et l'anthropologie, elle développe une approche plus holistique. À cet égard, la théologie devient une discipline critique et transformatrice qui répond aux besoins de la société, plutôt qu'un domaine purement spéculatif.

L'objectif fondamental de la théologie pratique est de rendre la croyance religieuse fonctionnelle dans la pratique des individus et des sociétés. À cette fin, la méthodologie de la recherche théologique est interdisciplinaire. La théologie pratique élabore des catégories théologiques fondées sur l'expérience, puis les concilie avec des explications théoriques. Ainsi, la théologie fonctionne comme une sorte de science sociale, évoluant en tenant compte des transformations sociales. Cependant, le point crucial ici est que l'essence théologique ne doit pas être complètement vidée de son sens, et que le domaine spirituel ne doit pas être livré à des approches réductionnistes. La théologie pratique doit contribuer tant à la sphère religieuse qu'à la sphère laïque par le biais d'un dialogue critique mais constructif.

L'un des principaux problèmes des théologies traditionnelles réside dans leur incompatibilité avec la nature pluraliste des sociétés contemporaines, en raison de leurs structures dogmatiques et statiques. Cela a transformé la théologie en un domaine abstrait, coupé de la culture et de la vie. À l'inverse, la théologie pratique adopte une approche critique et flexible qui cherche des réponses aux problèmes sociaux et tient compte du contexte culturel. Elle considère les traditions de foi non pas comme des vérités absolues, mais comme une richesse capable de générer des réponses aux problèmes humains. Elle assume ainsi un rôle plus fonctionnel, tant au niveau individuel que sociétal. L'interdisciplinarité occupe une place centrale dans la méthodologie de la théologie pratique. Avec l'aide de disciplines non théologiques, la culture environnante est soigneusement analysée, et les perspectives qui en découlent sont reliées aux normes théologiques. Cela rend la théologie significative pour les gens ordinaires. L'utilisation de données issues de domaines tels que les sciences sociales, la psychologie, la théorie de l'éducation et l'anthropologie est essentielle à la mission de la théologie et à la

validité de ses échanges avec d'autres disciplines. La théologie doit combler les lacunes laissées par les sciences sociales, notamment en proposant des perspectives sur la cause ultime, le sens et la finalité.

Mots-clés : philosophie de la religion, sciences sociales, théologie, théologie pratique, laïcité.

Resumen Estructurado:

Hoy en día, el pensamiento teológico se enfrenta a una grave crisis, tanto a nivel teórico, en el ámbito académico, como en el seno de las estructuras institucionales. Esta crisis se ve agravada no solo por la insuficiencia de los marcos dogmáticos tradicionales, sino también por su incapacidad para satisfacer las necesidades de las sociedades pluralistas, laicas y democráticas. La funcionalidad contemporánea de la teología exige reconocer que se trata de un campo cultural, social y contextual, más que de una disciplina fija, absoluta y estática. En este punto, los debates sobre el futuro de la teología están estrechamente vinculados a la noción nietzscheana de la «muerte de Dios». Esta noción señala la disolución de la teología clásica, al tiempo que allana el camino para el descubrimiento de nuevas vías teológicas y enfoques hermenéuticos.

El pensamiento nietzscheano presentó la muerte de Dios como un concepto abierto a diversas interpretaciones. Algunos lo consideraron como el colapso de la autoridad y las creencias tradicionales, mientras que otros defendieron la ortodoxia para frenar la incredulidad. Un enfoque más moderado consideraba esta situación como el descubrimiento de nuevas formas de creencia. Esta diferencia demuestra que la teología no puede reducirse a una posición meramente filosófica o atea; por el contrario, ha creado un nuevo espacio marginal entre la creencia y la incredulidad. Así, la teología ha trascendido sus límites tradicionales y ha entrado en un proceso de cuestionamiento, tanto interno como externo.

La naturaleza pluralista de las sociedades contemporáneas impide una comprensión única y uniforme de la teología. En las sociedades seculares modernas, la fe no debería ser ni una fuente de privilegio ni una fuente de desventaja para las personas. En este contexto, la teología debe reconstruirse sobre unos cimientos compatibles con los principios del Estado de derecho, los derechos humanos y la igualdad social. Esto plantea la cuestión de qué tipo de teología debería ser adecuada para la esfera pública o social. La teología debe adoptar una estructura que permita entablar un diálogo no solo con los creyentes, sino también con diversas comunidades religiosas y sectores laicos. Este enfoque requiere la reinterpretación y la aplicación de los textos sagrados y las tradiciones religiosas en el contexto social contemporáneo.

Esta transformación de la teología se materializa de forma especialmente concreta en el ámbito de la teología práctica. La teología práctica caracteriza la creencia religiosa como una *phronesis* (sabiduría práctica) performativa que se pone en práctica, en lugar de limitarse a afirmar proposiciones escritas en los textos. En este contexto, se hace hincapié en la acción correcta (*ortopraxis*) más que en la creencia correcta (*ortodoxia*). La tarea normativa de la teología práctica consiste en una reflexión crítica sobre la praxis y en un esfuerzo por armonizar la práctica humana con la fe.

Históricamente, esta disciplina surgió en el siglo XIX, cuando los teólogos católicos sacaron la teología pastoral del centro de la Iglesia y la situaron en un contexto práctico. Hoy en día, se desarrolla en estrecha interacción con las ciencias sociales. La teología práctica examina la vida religiosa no solo dentro de un marco doctrinal, sino también en el centro de las experiencias humanas, las relaciones sociales y los contextos culturales. Basándose en disciplinas como la sociología, la psicología y la antropología, desarrolla un enfoque más holístico. En este sentido, la teología se convierte en una disciplina crítica y transformadora que responde a las necesidades de la sociedad, en lugar de ser un campo puramente especulativo.

El objetivo fundamental de la teología práctica es hacer que la creencia religiosa sea funcional en la práctica de los individuos y las sociedades. Con este fin, la metodología de la investigación teológica es interdisciplinaria. La teología práctica desarrolla categorías teológicas basadas en la experiencia y, a continuación, las concilia con explicaciones teóricas. Así, la teología funciona como una especie de ciencia social, evolucionando con sensibilidad ante las transformaciones sociales. Sin embargo, el punto crucial aquí es que la esencia teológica no debe vaciarse por completo, y el ámbito espiritual no debe cederse a enfoques reduccionistas. La teología práctica debe contribuir tanto a la esfera religiosa como a la secular a través de un diálogo crítico pero constructivo.

Uno de los mayores problemas de las teologías tradicionales es su incompatibilidad con la naturaleza pluralista de las sociedades contemporáneas, debido a sus estructuras dogmáticas y estáticas. Esto ha convertido a la teología en un campo abstracto, que ha perdido el contacto con la cultura y la vida. Por el contrario, la teología práctica adopta un enfoque crítico y flexible que busca respuestas a los problemas sociales y tiene en cuenta el contexto cultural. Considera las tradiciones de fe no como verdades absolutas, sino como una riqueza capaz de generar respuestas a los problemas humanos. De este modo, asume un papel más funcional tanto a nivel individual como social. La centralidad de la interdisciplinariedad constituye el núcleo de la metodología de la teología práctica. Con la ayuda de disciplinas no teológicas, se analiza minuciosamente la cultura circundante y las perspectivas resultantes se vinculan a las normas teológicas. Esto hace que la teología resulte significativa para la gente corriente. El uso de datos procedentes de campos como las ciencias sociales, la psicología, la teoría de la educación y la antropología es esencial para la misión de la teología y para la validez de sus debates con otras disciplinas. La teología debe llenar los vacíos que dejan las ciencias sociales, en particular aportando posibilidades en cuanto a la causa última, el sentido y el propósito.

Palabras clave: Filosofía de la religión, Ciencias sociales, Teología, Teología práctica, Secularismo.

结构化摘要：

当今，神学思想正面临一场严重的危机，这种危机既体现在理论层面，也存在于学术界和制度结构之中。这场危机的加剧，不仅源于传统教义框架的不足，更源于其无法满足多元化、世俗化和民主化社会的需求。要使神学在当代发挥作用，就必须认识到它是一个文化、社会和情境化的领域，而非一门固定、绝对且静止的学科。在此背景下，关于神学未来的讨论与尼采的“上帝之死”观念紧密相连。这一观念既预示着古典神学的瓦解，同时也为探索新的神学路径和诠释学方法铺平了道路。

尼采思想将“上帝之死”呈现为一个可供多元解读的概念。有人将其视为权威与传统信仰的崩塌，也有人主张恪守正统以遏制不信。一种更为温和的观点则将这一状况视为对新信仰形式的探索。这种差异表明，神学不能被简化为单纯的哲学立场或无神论立场；相反，它在信仰与不信之间开辟了一片新的边缘空间。因此，神学已经超越了其传统边界，进入了一个内外兼顾的质疑过程。

当代社会的多元性排除了对神学单一、统一的理解。在现代世俗社会中，信仰既不应成为个人特权的来源，也不应成为其处于劣势的根源。在此背景下，神学必须在符合法治、人权和社会平等原则的基础上进行重建。这引发了一个问题：适合公共/社会领域的应是何种神学？神学必须采用一种能够不仅与信徒，还能与多元信仰群体及世俗群体展开对话的结构。这种方法要求在当代社会语境中对神圣文本和宗教传统进行重新诠释与应用。

这种神学的转型在实践神学领域中表现得尤为具体。实践神学将宗教信仰视为一种“行动性智性”（practical wisdom），它体现在实践中，而非仅仅是对文本中陈述的断言的肯定。在此背景下，重点在于“正行”（orthopraxy），而非“正信”（orthodoxy）。实践神学的规范性任务是对实践进行批判性反思，并努力使人类实践与信仰相契合。

从历史上看，这一学科诞生于19世纪，当时天主教神学家将牧灵神学从教会中心移出，置于实践语境之中。如今，它与社会科学密切互动并不断发展。实践神学不仅在教义框架内考察宗教生活，更将其置于人类经验、社会关系和文化语境的核心位置。它借鉴社会学、心理学和人类学等学科，发展出一种更全面的方法论。就此而言，神学不再是纯粹的思辨领域，而是成为一种回应社会需求的批判性与变革性学科。

实践神学的基本目标是使宗教信仰在个人和社会的实践中发挥作用。为此，神学研究的方法论具有跨学科性。实践神学基于经验构建神学范畴，进而将其与理论阐释相协调。因此，神学作为一种社会科学，能够敏锐地顺应社会变革而不断演进。然而，关键在于不应彻底剥离神学的本质，也不应将精神领域拱手让给还原论的方法。实践神学应通过批判性且建设性的对话，为宗教领域和世俗领域均作出贡献。

传统神学最大的问题之一在于，其教条主义和静态的结构使其无法与当代社会的多元性相容。这使得神学沦为一个抽象的领域，与文化和生活脱节。相比之下，实践神学采用批判性和灵活的方法，致力于寻求社会问题的答案，并充分考虑文化语境。它将信仰传统视为能够为人类问题提供解决方案的宝贵资源，而非绝对真理。因此，它在个人和社会层面都发挥着更具功能性的作用。跨学科性是实践神学方法论的核心。借助非神学学科，对周围文化进行仔细分析，并将由此获得的洞见与神学规范相结合。这使得神学对普通人而言具有现实意义。利用社会科学、心理学、教育理论和人类学等领域的数据，对于神学的使命及其与其他学科对话的有效性至关重要。神学必须填补社会科学留下的空白，特别是通过为终极原因、目的和意义提供可能。

关键词：宗教哲学、社会科学、神学、实践神学、世俗主义

Структурированное Резюме:

Сегодня богословская мысль переживает серьёзный кризис как на теоретическом уровне, так и в академической среде и в рамках институциональных структур. Этот кризис усугубляется не только неадекватностью традиционных догматических рамок, но и их неспособностью удовлетворить потребности плюралистических, секулярных и демократических обществ. Современная функциональность теологии требует признания того, что она представляет собой культурную, социальную и контекстуальную область, а не фиксированную, абсолютную и статичную дисциплину. В данном контексте дискуссии о будущем теологии тесно связаны с ницшеанским понятием «смерти Бога». Это понятие сигнализирует о распаде классической теологии и одновременно прокладывает путь к открытию новых теологических направлений и герменевтических подходов.

Ницшеанская мысль представляла смерть Бога как концепцию, открытую для разнообразных интерпретаций. Одни рассматривали её как крах авторитета и традиционных верований, в то время как другие отстаивали ортодоксию, чтобы сдерживать неверие. Более умеренный подход рассматривал эту ситуацию как открытие новых форм веры. Это различие демонстрирует, что теологию нельзя свести к чисто философской или атеистической позиции; напротив, она создала новое маргинальное пространство между верой и неверием. Таким образом, теология вышла за пределы своих традиционных границ и вступила в процесс переосмысления, как внутреннего, так и внешнего.

Плюралистический характер современных обществ исключает единое, унифицированное понимание теологии. В современных светских обществах вера не должна быть ни источником привилегий, ни источником ущемления для отдельных людей. В этом контексте теология должна быть перестроена на основе, совместимой с принципами верховенства закона, прав человека и социального равенства. Это поднимает вопрос о том, какой тип теологии будет уместен для общественной/социальной сферы. Теология должна принять такую структуру, которая позволит вести диалог не только с верующими, но и с разнообразными религиозными общинами и светскими слоями общества. Такой подход требует переосмысления и применения священных текстов и религиозных традиций в современном социальном контексте.

Эта трансформация теологии особенно наглядна в контексте практической теологии. Практическая теология характеризует религиозное вероисповедание как перформативную фронезис (практическую мудрость), которая воплощается на деле, а не сводится к простому утверждению положений, записанных в текстах. В этом контексте акцент делается на правильном действии (ортопраксии), а не на правильном вероучении (ортодоксии). Нормативная задача практической теологии заключается в критическом осмыслении практики и стремлении согласовать человеческую деятельность с верой.

Исторически эта дисциплина возникла в XIX веке, когда католические теологи вывели пастырскую теологию из центра церковной жизни и поместили её в практический контекст. Сегодня она развивается в тесном взаимодействии с социальными науками. Практическая теология исследует религиозную жизнь не только в рамках доктрины, но и в контексте человеческого опыта, социальных отношений и культурных условий. Опираясь на такие дисциплины, как социология, психология и антропология, она развивает более целостный подход. В этом отношении теология становится критической и преобразующей дисциплиной, отвечающей потребностям общества, а не чисто спекулятивной областью.

Основная цель практической теологии — сделать религиозные убеждения функциональными в практике отдельных людей и обществ. С этой целью методология теологических исследований носит междисциплинарный характер. Практическая теология разрабатывает теологические категории на основе опыта, а затем согласовывает их с теоретическими объяснениями. Таким образом, теология функционирует как своего рода социальная наука, развиваясь с учетом социальных преобразований. Однако ключевым моментом здесь является то, что теологическая сущность не должна быть полностью опустошена, а духовная сфера не должна подвергаться редукционистским подходам. Практическая теология должна вносить вклад как в религиозную, так и в светскую сферы посредством критического, но конструктивного диалога.

Одной из главных проблем традиционных теологий является их несовместимость с плюралистическим характером современных обществ из-за их догматических и статичных структур. Это превратило теологию в абстрактную область, утратившую связь с культурой и жизнью. Напротив, практическая теология использует критический и гибкий подход, ищущий ответы на социальные проблемы и учитывающий культурный контекст. Она рассматривает традиции веры не как абсолютные истины, а как богатство, способное генерировать ответы на человеческие проблемы. Таким образом, она играет более функциональную роль как на индивидуальном, так и на общественном уровнях. В основе методологии практической теологии лежит междисциплинарный подход. С помощью нетеологических дисциплин тщательно анализируется окружающая культура, а полученные выводы соотносятся с теологическими нормами. Это делает теологию значимой для обычных людей. Использование данных из таких областей, как социальные науки, психология, теория образования и антропология, имеет решающее значение для миссии теологии и обоснованности её дискуссий с другими дисциплинами. Теология должна восполнять пробелы, оставленные социальными науками, в частности, предлагая объяснения высшей причины, смысла и цели.

Ключевые слова: философия религии, социальные науки, теология, практическая теология, секуляризм.

संरचित सारांशः

आज, धर्मशास्त्रीय चिंतन सैद्धांतिक स्तर पर, अकादमी के भीतर और संस्थागत संरचनाओं के भीतर, एक गंभीर संकट का सामना कर रहा है। यह संकट न केवल पारंपरिक कट्टरपंथी ढाँचों की अपर्याप्तता से गहरा हुआ है, बल्कि बहुलवादी, धर्मनिरपेक्ष और लोकतांत्रिक समाजों की ज़रूरतों को पूरा करने में उनकी अक्षमता से भी। धर्मशास्त्र की समकालीन कार्यक्षमता यह पहचानना आवश्यक बनाती है कि यह एक स्थिर, निरपेक्ष और जड़ विषय के बजाय एक सांस्कृतिक, सामाजिक और प्रसंगिक क्षेत्र है। इस बिंदु पर, धर्मशास्त्र के भविष्य के बारे में चर्चाएँ नीत्शे की "ईश्वर की मृत्यु" की अवधारणा से निकटता से जुड़ी हुई हैं। यह अवधारणा शास्त्रीय धर्मशास्त्र के विघटन का संकेत देती है, साथ ही नए धर्मशास्त्रीय मार्गों और व्याख्यात्मक दृष्टिकोणों की खोज के लिए मार्ग प्रशस्त करती है।

नीत्शेवादी विचारधारा ने ईश्वर की मृत्यु को एक ऐसी अवधारणा के रूप में प्रस्तुत किया जो विविध व्याख्याओं के लिए खुली थी। कुछ लोगों ने इसे अधिकार और पारंपरिक विश्वासों के पतन के रूप में देखा, जबकि अन्य ने अविश्वास को रोकने के लिए रूढ़िवाद का समर्थन किया।

एक अधिक उदारवादी दृष्टिकोण ने इस स्थिति को विश्वास के नए रूपों की खोज के रूप में देखा। यह अंतर दर्शाता है कि धर्मशास्त्र को केवल एक दार्शनिक या नास्तिक स्थिति तक सीमित नहीं किया जा सकता; इसके विपरीत, इसने विश्वास और अविश्वास के बीच एक नया सीमांत स्थान बनाया है। इस प्रकार, धर्मशास्त्र अपनी पारंपरिक सीमाओं से परे चला गया है और आंतरिक तथा बाह्य दोनों रूप से प्रश्नों की एक प्रक्रिया में प्रवेश कर गया है।

समकालीन समाजों का बहुलतावादी स्वरूप धर्मशास्त्र की एकल, एकरूप समझ को अस्वीकार करता है। आधुनिक धर्मनिरपेक्ष समाजों में, आस्था व्यक्तियों के लिए न तो विशेषाधिकार का स्रोत होनी चाहिए और न ही नुकसान का। इस संदर्भ में, धर्मशास्त्र का पुनर्निर्माण कानून के शासन, मानवाधिकारों और सामाजिक समानता के सिद्धांतों के अनुकूल नींव पर किया जाना चाहिए। इससे यह सवाल उठता है कि सार्वजनिक/सामाजिक क्षेत्र के लिए किस प्रकार का धर्मशास्त्र उपयुक्त होना चाहिए।

धर्मशास्त्र को एक ऐसी संरचना को अपनाना चाहिए जो न केवल श्रद्धालुओं के साथ, बल्कि विविध आस्था समुदायों और धर्मनिरपेक्ष वर्गों के साथ संवाद में संलग्न हो सके। इस दृष्टिकोण के लिए समकालीन सामाजिक संदर्भ में पवित्र ग्रंथों और धार्मिक परंपराओं की पुनर्व्याख्या और अनुप्रयोग की आवश्यकता है।

धर्मशास्त्र का यह रूपांतरण व्यावहारिक धर्मशास्त्र के संदर्भ में विशेष रूप से ठोस है। व्यावहारिक धर्मशास्त्र धार्मिक विश्वास को एक प्रदर्शनकारी प्रोनेसिस (व्यावहारिक बुद्धि) के रूप में वर्णित करता है, जो ग्रंथों में लिखे गए कथनों की केवल पुष्टि करने के बजाय, व्यवहार में प्रदर्शित की जाती है। इस संदर्भ में, सही विश्वास (ऑर्थोडॉक्सी) के बजाय सही कर्म (ऑर्थोप्रेक्सि) पर ध्यान केंद्रित किया जाता है। व्यावहारिक धर्मशास्त्र का मानदंडगत कार्य प्रैक्सिस पर आलोचनात्मक चिंतन और मानव व्यवहार को विश्वास के साथ संरेखित करने का प्रयास है।

ऐतिहासिक रूप से, यह विषय 19वीं शताब्दी में उभरा जब कैथोलिक धर्मशास्त्रियों ने चर्च के केंद्र से पास्टरल थियोलॉजी को हटाकर इसे एक व्यावहारिक संदर्भ में स्थापित किया। आज, यह सामाजिक विज्ञानों के साथ घनिष्ठ अंतःक्रिया में विकसित हो रहा है। व्यावहारिक धर्मशास्त्र धार्मिक जीवन की जांच न केवल एक सिद्धांतगत ढांचे के भीतर बल्कि मानवीय अनुभवों, सामाजिक संबंधों और सांस्कृतिक संदर्भों के केंद्र में भी करता है। समाजशास्त्र, मनोविज्ञान और मानवविज्ञान जैसे विषयों से प्रेरणा लेते हुए, यह एक अधिक समग्र दृष्टिकोण विकसित करता है। इस संबंध में, धर्मशास्त्र एक पूरी तरह से काल्पनिक क्षेत्र होने के बजाय, एक ऐसा आलोचनात्मक और परिवर्तनकारी विषय बन जाता है जो समाज की जरूरतों का जवाब देता है।

व्यावहारिक धर्मशास्त्र का मूल लक्ष्य व्यक्ति और समाजों के व्यवहार में धार्मिक विश्वास को कार्यात्मक बनाना है।

इस उद्देश्य के लिए, धर्मशास्त्रीय अनुसंधान की कार्यप्रणाली अंतःविषय है। व्यावहारिक धर्मशास्त्र अनुभव के आधार पर धर्मशास्त्रीय श्रेणियों का विकास करता है और फिर उन्हें सैद्धांतिक व्याख्याओं के साथ सुसंगत बनाता है। इस प्रकार, धर्मशास्त्र एक प्रकार के सामाजिक विज्ञान के रूप में कार्य करता है, जो सामाजिक परिवर्तनों के प्रति संवेदनशीलता के साथ विकसित होता है। हालांकि, यहाँ महत्वपूर्ण बात यह है कि धर्मशास्त्रीय सार को पूरी तरह से खाली नहीं किया जाना चाहिए, और आध्यात्मिक क्षेत्र को न्यूनतावादी दृष्टिकोणों के हवाले नहीं किया जाना चाहिए। व्यावहारिक धर्मशास्त्र को एक आलोचनात्मक फिर भी रचनात्मक संवाद के माध्यम से धार्मिक और धर्मनिरपेक्ष दोनों क्षेत्रों में योगदान देना चाहिए।

पारंपरिक धर्मशास्त्रों की सबसे बड़ी समस्याओं में से एक उनकी कट्टर और स्थिर संरचनाओं के कारण समकालीन समाजों की बहुलतावादी प्रकृति के साथ उनकी असंगति है। इसने धर्मशास्त्र को एक अमूर्त क्षेत्र बना दिया है, जो संस्कृति और जीवन से कट गया है। इसके विपरीत, व्यावहारिक धर्मशास्त्र एक आलोचनात्मक और लचीला दृष्टिकोण अपनाता है जो सामाजिक समस्याओं के उत्तर खोजता है और सांस्कृतिक संदर्भ को ध्यान में रखता है। यह आस्था की परंपराओं को निरपेक्ष सच्चाइयों के रूप में नहीं, बल्कि मानव समस्याओं के उत्तर उत्पन्न करने में सक्षम समृद्धि के रूप में देखता है। इस प्रकार, यह व्यक्तिगत और सामाजिक दोनों स्तरों पर एक अधिक कार्यात्मक भूमिका निभाती है। अंतःविषयवाद की केंद्रीयता व्यावहारिक धर्मशास्त्र की कार्यप्रणाली के मूल में निहित है। गैर-धर्मशास्त्रीय विषयों की मदद से, आसपास की संस्कृति का सावधानीपूर्वक विश्लेषण किया जाता है, और प्राप्त अंतर्दृष्टियों को धर्मशास्त्रीय मानदंडों से जोड़ा जाता है। यह धर्मशास्त्र को आम लोगों के लिए सार्थक बनाता है।

सामाजिक विज्ञान, मनोविज्ञान, शैक्षिक सिद्धांत और मानवशास्त्र जैसे क्षेत्रों से डेटा का उपयोग करना धर्मशास्त्र के मिशन और अन्य विषयों के साथ इसकी चर्चाओं की वैधता के लिए आवश्यक है। धर्मशास्त्र को सामाजिक विज्ञानों द्वारा छोड़ी गई कमियों को भरना चाहिए, विशेष रूप से अंतिम कारण, उद्देश्य और प्रयोजन के लिए संभावनाएं प्रदान करके।

कीवर्ड: धर्म का दर्शन, सामाजिक विज्ञान, धर्मशास्त्र, व्यावहारिक धर्मशास्त्र, धर्मनिरपेक्षता

Yapılandırılmış Özet:

Günümüzde teolojik düşünce hem teorik düzeyde akademide hem de kurumsal yapılar içinde ciddi bir krizle karşı karşıyadır. Bu kriz, yalnızca geleneksel dogmatik kalıpların yetersizliğiyle değil aynı zamanda çoğulcu, seküler ve demokratik toplumların ihtiyaçlarına cevap verememesiyle derinleşmektedir. Teolojinin çağdaş işlevselliği, onun sabit, mutlak ve statik bir disiplin olmaktan çıkarak kültürel, toplumsal ve bağlamsal bir alan olduğunun kabul edilmesini gerekli kılar. Bu noktada teolojinin geleceğine ilişkin tartışmalar, Nietzsche'nin "Tanrı'nın ölümü" nosyonu ile yakından ilişkilidir. Bu nosyon, klasik teolojinin çözülüşüne işaret ederken aynı zamanda yeni teolojik yolların ve hermenötik yaklaşımların keşfine zemin hazırlamaktadır.

Nietzscheci düşünce, Tanrı'nın ölümünü farklı yorumlara açık bir kavram olarak ortaya koymuştur. Kimileri bunu otoritenin ve geleneksel inançların yıkılışı şeklinde karşılarken kimileri inançsızlığın durdurulması için ortodoksiyi savunmuştur. Daha orta bir yaklaşım ise bu durumu yeni inanç biçimlerinin keşfi olarak görmüştür. Bu farklılık, teolojinin yalnızca felsefi ya da ateistik bir duruma indirgenemeyeceğini, tersine, inançla inançsızlık arasında yeni bir marjinal alan oluşturduğunu göstermektedir. Böylelikle teoloji, geleneksel sınırlarını aşarak hem içeriden hem de dışarıdan bir sorgulama sürecine girmiştir.

Çağdaş toplumların çoğulcu yapısı, tek tip bir teoloji anlayışını imkânsız kılar. Modern seküler toplumlarda inanç, bireyler arasında ne bir ayrıcalık ne de bir dezavantaj kaynağı olmalıdır. Teoloji, bu bağlamda hukukun üstünlüğü, insan hakları ve toplumsal eşitlik ilkeleriyle uyumlu bir zeminde yeniden inşa edilmelidir. Bu durum, kamusal/toplumsal alana uygun teoloji tipinin nasıl olması gerektiği konusunu gündeme getirir. Teoloji, yalnızca inananlar için değil farklı inanç toplulukları ve seküler kesimlerle diyalog kurabilen bir yapıya bürünmelidir. Bu yaklaşım, kutsal metinlerin ve dini geleneklerin çağdaş toplumsal bağlamda yeniden yorumlanmasını ve uygulanmasını gerektirir.

Teolojinin bu dönüşümü, özellikle pratik teoloji bağlamında somutlaşmaktadır. Pratik teoloji, dini inancı metinlerde yazılı önermeleri onaylamaktan ziyade pratikte icra edilen performatif bir phronesis (pratik bilgelik) olarak niteler. Bu bağlamda doğru inanç (ortodoksi) yerine doğru eyleme (ortopraksi) bir yoğunlaşma vardır. Pratik teolojinin normatif göreviyse praksise dair eleştirel bir düşünme ve insani pratiği inanca uyumlu hale getirme çabasıdır.

Tarihsel olarak 19. yüzyılda Katolik teologların pastoral teolojiyi kilise merkezinden çıkararak pratik bir bağlama yerleştirmesiyle ortaya çıkan bu disiplin, günümüzde sosyal bilimlerle yakın bir etkileşim içinde gelişmektedir. Pratik teoloji, dini yaşamı yalnızca doktriner çerçevede değil insan deneyimlerinin, toplumsal ilişkilerin ve kültürel bağlamların merkezinde ele alır. Sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi disiplinlerden beslenerek daha bütüncül bir yaklaşım geliştirir. Bu açıdan teoloji, salt spekülatif bir alan olmaktan ziyade, toplumun ihtiyaçlarına yanıt veren eleştirel ve dönüştürücü bir disiplin haline gelmektedir.

Pratik teolojinin temel amacı, dini inancı bireylerin ve toplumların yaşam pratiğinde işlevsel kılmaktır. Bu amaç doğrultusunda, teolojik araştırmaların metodolojisi disiplinlerarası bir nitelik taşır. Pratik teoloji, deneyimlerden hareketle teolojik kategoriler geliştirir, ardından bunları teorik açıklamalarla bağdaştırır. Böylece teoloji, bir tür sosyal bilim gibi işlev görerek toplumsal dönüşümlere duyarlı bir şekilde gelişir. Ancak burada önemli olan, teolojik özün tamamen boşaltılmaması ve manevi alanın indirgemeci yaklaşımlara teslim edilmemesidir. Pratik teoloji, eleştirel ama aynı zamanda yapıcı bir diyalogla hem dini hem de seküler alanlara katkı sağlamalıdır.

Geleneksel teolojilerin en büyük sorunlarından biri, dogmatik ve statik yapıları sebebiyle çağdaş toplumların çoğulcu doğasıyla uyumsuz olmalarıdır. Bu durum, teolojiyi kültürle ve yaşamla bağımlı yitiren, soyut bir alan haline getirmiştir. Buna karşılık pratik teoloji, toplumsal sorunlara yanıt arayan, kültürel bağlamı dikkate alan, eleştirel ve esnek bir yaklaşım sergiler. İnanç geleneklerini mutlak hakikatler olarak değil, insani sorunlara yanıt üretebilecek zenginlikler olarak görür. Böylece hem bireysel hem toplumsal düzeyde daha işlevsel bir rol üstlenir.

Pratik teolojinin metodolojisinin özünde disiplinlerarası merkezilik yer alır. Teolojik olmayan disiplinlerin yardımıyla çevrelenen kültür dikkatle analiz edilir ve elde edilen içgörüler teolojik normlarla ilişkilendirilir. Bu sayede teoloji, sıradan insanlar için anlamlı hale gelir. Sosyal bilimler, psikoloji, eğitim kuramları ve antropoloji gibi alanların verilerinden yararlanmak, teolojinin kendi misyonu ve farklı disiplinlerle müzakerelerinin sıhhati için gereklidir. Teoloji, sosyal bilimlerin eksik bıraktığı yerleri, özellikle nihai neden, hedef ve amaç gibi olasılıkları sağlayarak doldurmalıdır. Ancak bu diyalogda, teolojik özün boşaltılmasından ve sosyal bilimler karşısında ikincil bir konuma düşmekten kaçınılmalıdır.

Pratik teolojinin metodolojisinde dinleme, diyalog ve disiplinlerarası işbirliği öne çıkar. Bu yaklaşım, epistemik tevazu gerektirir; teologların bilgi üzerindeki mutlak otorite iddialarından uzak durmalarını zorunlu kılar. Teoloji, farklı disiplinlerden öğrenmeye açık olmalı, kendi iç sınırlarını aşarak daha geniş bir entelektüel ve toplumsal diyaloga katılmalıdır. Bu, teolojinin topluma hizmet eden eleştirel ve dönüştürücü yönünü güçlendirecektir.

Sonuç olarak pratik teoloji, toplumsal anlamda yaşam deneyimi ve beklentisinin sınırlarını aşan bir hedefi ve telosu olan, yeni oluşturulacak alt disiplinleri ve diğer sosyal bilimlerle ilişkisi bağlamında dini alanın

gündelik yaşam tecrübesi açısından uygulamasına yönelik yeni, farklı ve faydalı bir alan olarak görülmektedir. Bu disiplin, anlam ve değer sistemlerinin eleştirel bir çalışması olarak, yaşamlarımız boyunca örülmüş anlam ağlarının bilincinde olmayı ve bunların çıkarımlarıyla eleştirel bir şekilde ilgilenmeyi amaçlar.

Anahtar Kelimeler: Din Felsefesi, Sosyal Bilimler, Teoloji, Pratik Teoloji, Sekülerizm.

www.turkishstudies.net/religion**Turkish Studies - Comparative Religious Studies**

eISSN: 2667-5544

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY****Practical Theology: Is Theology as a Praxis Possible in a Multicultural World?****Introduction**

It is undeniable that a theological crisis exists in our time. This crisis manifests itself both theoretically in academia and practically in institutional religious structures. Recently, many theologians have expressed concerns about the future of theology. These concerns stem from the functional dysfunctions within theological structures that have arisen due to the current crisis. Therefore, the first thing that needs to be done in contemporary theology is to recognize this dysfunction, understand the crisis well, and avoid superficial analyses and fantastical interpretations. The first step towards such a solution is to acknowledge that theology is not fixed or static, and that there cannot be a single way of doing theology. Just as there is no single type of human being, there is no single type of theology applicable to all human conditions and times. Another important point in this regard is the acceptance of the contextual, cultural, and variable nature of the field of theology. In other words, the theological field is not only related to religious structures such as churches, along with theoretical and academic fields, but also has an affiliation with the realm of life itself (Smith and Todd, 2025).

Some questions are raised by contemporary theologians regarding this issue. Is teaching traditional theoretical theological forms or theologies adhering to a particular central belief system compatible with the pluralistic structure of contemporary society? Doesn't such a theological endeavor lead to a danger like "ghettoization" in interpersonal relationships within this society? A negative answer to these questions not only makes the religious sphere problematic but also fails to provide children and young people with the necessary skills and knowledge for life in pluralistic societies with diverse beliefs, sects, religions, and cultures. There is another aspect to the issue. Religious education must be evidence-based, appropriate to the age and needs of the recipient, and conducted in a way that does not deprive the target audience of their right to education. Furthermore, it must be objective and adequate in addressing the expectations of young people. This is a prerequisite for a modern secular society. In today's secular societal understanding, beliefs should neither cause disadvantages nor lead to undesirable situations such as advantageous privileges and superiority. Therefore, in contemporary theology, creating an environment in the public sphere where equality, competition, civility, human rights, the requirements of the social structure are fulfilled, and the rule of law prevails is a necessary condition (Mark, 2022).

This is precisely where we can ask the crucial question: What does it mean to practice theology in contemporary societies? Or does practicing theology even have meaning in contemporary society?

1. Deconstructing Theology: Theological Crisis Situations in Contemporary Societies

To provide a sound answer to the questions posed above, we need to draw attention to a situation that can be considered either an abandonment of classical theology or the beginning of a theological deconstruction. To do this, we must analyze the issue from the perspective of Nietzsche's notion of the death of God. Indeed, Nietzsche's notion of the death of God has repercussions in many areas, including theological ones. In the theological field, this notion manifests itself in the alteration of traditional theological concepts, the abandonment or even destruction of classical theology, and, along with this destruction, a deconstruction of theology. That is to say, with Cartesian thought and Cartesianism, the ego, the self, became the foundation of everything, while everything else became an object of knowledge. This includes God, the greatest object of human knowledge (Taylor, 1984). The starting point of the deconstruction in theology is that taking sides in one of the dualities and hierarchies means remaining within these questions. Deconstruction in theology seeks ways to reverse these dualistic oppositions, to reshape them, reformulate them, and reconstruct them. It attempts to create a new system by questioning the conceptual network within theological structures. However, this type of endeavor does not require a separate epistemological condition or an outsider. Here, both insider and outsider, a deconstructive marginality between belief and unbelief, is necessary. This situation requires the continuation of both the guest's and the host's presence (Taylor, 1984). The understanding of boundaries in this marginal thought requires both proximity and distance, similarity and difference, interiority and exteriority. Here, there is not a fixed boundary but a permeability. In other words, such a theological endeavor involves a suspension of the polar limitations of traditional theologies (Taylor, 1984). Thus, such a theology carries the character of transgression and destruction inherent in deconstructive philosophy. It attempts to overturn and transcend all established traditional meanings in theology (Taylor, 1984).

Roughly speaking, the Nietzschean concept of the death of God has been met with varying reactions. The first is the reaction of those who enthusiastically welcomed this proclamation, understanding it as the collapse of all authority, the death of the father or master. The second reaction interpreted it as a state of unbelief, defending traditional orthodoxy to stop this unbelief. The third reaction positions itself precisely in the middle of these two opposing poles and is the stance of a growing group of followers. In this view, the death of God is interpreted as the loss of old states of certainty and the discovery of new forms of belief. There is an attempt to combine belief with unbelief; that is, both separation and unification (Taylor, 1984). Therefore, deconstruction in theology essentially presents itself as a purely philosophical, even anti-theological, atheistic stance. But it must be emphasized that this is precisely where deconstructive theology emerges from this state of opposition and contradiction within theology. All of these atheistic views are directly and closely related to theology. Just as Hegelian speculation or Kierkegaardian anti-Christianity are related to theology, so too is Nietzsche's idea of the death of God (Taylor, 1984). In this context, the ideas of many great thinkers, from Hegel to Marx, from Nietzsche to Freud, bring about a new and different transformation in traditional theology. The existence of social, psychological, and cultural conditions of human consciousness has been accepted with these thinkers. Theology, which can be considered one of the components of human consciousness, is also dependent on the subjectivity of these conditions. Theology is a reflection of social, human consciousness. Therefore, the subjectivity of every kind of religious reality and every kind of religious authority in the field of theology should be questioned in this sense (Taylor, 1984).

In relation to what has been stated, the deconstruction that took place in the classical theological tradition should be interpreted here as an effort to realize a state of human sovereignty (Taylor, 1984). The death of God finds its reflection in the modern context as humanist atheism; and in postmodern times as posthumanist theism. While humanist atheism translates theology into anthropology, posthumanist theism accepts this translation but finds it insufficient (Taylor, 1984). In this sense, contemporary deconstructive thought and critique in theology offers a rich, largely

untapped resource in religious thought and theology. The starting point is to try to confront the proclamation of God's death. Such a theological endeavor deals with the reflection of this proclamation in many fields such as contemporary psychology, sociology, social and cultural studies. It emphasizes a hermeneutical approach with the claim of opening a new path in theology (Taylor, 1984). It explores what new avenues exist as theological and philosophical traditions disintegrate.

Such a theological endeavor, as a continuation of the proclamation of God's death, is in fact a complete reversal. There are hierarchical and value-based shifts here. These shifts bring about new and fundamental changes in classical or traditional theologies. In such changes, pragmatism, disciplinary integrity, and the necessity of public communication are taken into account (Smith and Todd, 2025). The general trend in today's world is a loss of the textual situations that guided and served as a point of reference in the past. Events are not interpreted through a single, consistent narrative today. Contemporary events are understood through different, even contradictory, readings. What is logical and meaningful in one context may be inconsistent and meaningless in another. The prevalence of such inconsistencies or confusions in intellectual, cultural, social, and even theological fields (Taylor, 1984) is observed quite frequently today. Therefore, an analysis of contemporary society in all contexts is necessary. A conscious departure from tradition and the past, secularization, crises in all forms of religious authority, individualization, and the understanding of individualization as the radical realization of desires, all necessitate this. Theology, in this context, must present itself in a way that is compatible with practice. The realization of the theological task within an institutional, religion-centered framework and the imposition of its establishment within a specific existing society (Henk, 2020) is fundamentally flawed in today's context.

Therefore, the answer to the question we posed above—what does it mean to practice theology in contemporary societies?—must be given within this context. First and foremost, it must be acknowledged that the way the sacred, or sacred norms, are embodied and practiced today is generally pluralistic. Therefore, the most important problem for contemporary theology and theologians is how the sacred, along with traditional theologies, can be presented to a contemporary and secular society. This is a situation that will arise through the concretization of a new public/social theology. This work involves interpreting and applying the sacred texts, religious traditions, and acquired knowledge of believing communities; thus, it concerns their embodiment. But this beginning requires a radical first step. This requires theologians to move beyond existing traditional religious theologies and develop a way of practicing theology by communicating and interacting with other faith communities, including secular ones, in contemporary society (Todd and Andrew, 2025).

Contemporary theology must recognize that there is no universal, absolute theology; and that theological norms are a product of the context within the practicality of an individual's faith. Theology is not independent of life and culture. The foundations upon which theological structures are built are, in fact, entirely contextual. Therefore, even if the essence of the sacred remains the same, the ways in which it is understood and expressed differ significantly. Thus, theology and states of belief are always contextual. However, this does not mean being condemned to subjectivity/relativity (Percy, 2005).

In conclusion, contemporary theology should aim for a governance regime that governs and regulates religious life in a neutral public sphere. It should be theologically pluralistic and morally diverse, and committed to a shared life. While developing a constructive political theology, it should emphasize the importance of a democratic and tolerant politics that fosters and sustains shared life. It should recognize that this requires commitment to a mutually beneficial basis rather than neutrality. In education, it should strive to create a mutually beneficial and constructive participatory political environment. On this basis, it should establish a philosophical position on the continuity of morality without rejecting the philosophical connections that give content and meaning to moral knowledge (Mark, 2022).

2. Practical Theology: A New Theological Beginning

The general characteristic of traditional or classical theologies is that they are realized institutionally. These theologies present themselves as static, unchanging, and absolute truths. They have a character that requires learning and transmission. However, this type of theological model clashes with the diverse and pluralistic nature of global society, because in these societies, knowledge is approached in a more fluid, evolving, historical, and contextual way. Classical theologies, on the other hand, focus on church activities that center on access to the theological structure through rites or rituals. The fundamental mission here is transmission. The biggest criticism of this situation is that it weakens the culture of abstraction. The result of such an approach is that fewer people have theological inclinations. Because in such an environment, theological topics are researched less, and there is a decline in the discipline of theology both in academia and in institutional religious structures (Smith and Todd, 2025).

One of the inevitable consequences of this situation is a state of distance from religion or secularism. This situation needs to be analyzed carefully. This distance from religion or secularism should be understood not as the appropriation of theological language and values, but as their liberation and revision of their negativity. The advantage of such an understanding would be to provide access to the rich treasures of wisdom found in faith traditions with a new theological commitment. Theological traditions should not be understood as absolute or immutable things engraved in stone. The greatest harm of theological orthodoxy is its inability to provide rational, satisfying answers to complex human problems. Therefore, dialogue with society is necessary in theological understanding. This is essential not only for the religious sphere and religious beliefs to express and implement their own value systems in a healthy way, but also for theology to deepen its own reserves (Graham, 2025).

Another important point to note here is to be aware that those who are distanced from religion within our society have a wide variety of types and attitudes. Within society, we observe a diverse range of beliefs, from those who define themselves as anti-religious atheists to agnostics; from those who believe in a kind of spiritual life force to those who engage in regular meditation practices. People in society, despite this heterogeneity, may still exhibit the same form of practical action in their daily lives. Therefore, the sacred and the profane are in a constant state of interaction in our time (G. Lynch, 2025). Theological concepts and symbols can never be considered detached from or isolated from such interaction.

The situations we have described above are also the reason for the most common warnings against traditional theology. This is the necessity of the interaction of theology with mainstream culture. Theology must be sensitive to cultural contexts, established situations, and social realities and must always take them into account. Theology should not interact with the realm of faith only conceptually or as a highly and overly defined field (Percy, 2005).

Therefore, the biggest problem of contemporary theology is the issue of interaction with contemporary culture. However, the nature of this interaction is generally a controversial issue. Interaction is as risky as it is controversial. In the field of theology, staying away from the fundamental debates and problems of contemporary culture has been seen as a way of preserving the integrity and identity of theology. Because it has been thought that a deep relationship and interaction with contemporary culture carries the risk of a transformation and theological alienation in theology. Therefore, the issue of interaction is also a cause of bewilderment from a theological perspective (Percy, 2005).

Because some aspects of interaction with culture are more concerned with transformation and change than with reception. The key here is to strike a harmonious balance between concepts such as resilience, resistance, adaptation, assimilation, and confrontation. There is a balance to be sought between passivity and activity in interaction, between receiving and responding. This is

because questioning in interaction presupposes a state of neutrality in a critical stance. Because if there is no neutrality, there is prejudice. However, this is a problem faced by all social sciences. The inherent bias of the social scientist is evident. For example, a sociologist assumes the social nature of religion, an anthropologist assumes religion is a cultural element, and theology assumes religion is a truth/irreducible phenomenon (Percy, 2005).

Therefore, we can confidently say that the starting point in practical theology is a problem of contingency. That is, the problem of harmony between the living religion and the religion that should be. Furthermore, at this point, the guidance of the sacred text and whether truth can be found without this guidance, and the relationship between the process of interpretation and life experience are crucial. However, while it is accepted that an interpretive process begins with life experience, it is not an absolute truth that the interpretive process always begins with life experience (Thomas, 2022). In this context, theologians engaged in practical theology define their fundamental task as participating in the concrete experiences of divine action and giving them a partially theological form (C. Lynch, 2022). In other words, in practical theology, we witness a progression from true belief (orthodoxy) to true action (orthopraxis). Here, there is a concentration on true action rather than on true belief (Thomas, 2022). In this case, the normative task of practical theology is a critical reflection on praxis. In other words, it is an effort to identify which aspects of believers' practices constitute faithful participation in divine action, and to discern how non-existent practices can be transformed (C. Lynch, 2022). Such an effort is also the beginning of a reconstruction process that seeks to deconstruct certain aspects of human practice and make them compatible with faith.

Practical theology, in a historical sense, first began to be articulated among Roman Catholic theologians around the mid-1800s. These Catholic theologians argued that the pastoral theoretical theology belonging to the church should be replaced with a practical theology centered on the church. They considered this very important because they emphasized the importance of a practical theology being shaped around academic thought in terms of the church's own development and reconstruction in the face of new situations. From this perspective, they have put forward ideas about how a practical theology can gain the respect it deserves by being realized through the cooperation of all church members (Henk, 2020). They have drawn attention to the fact that theology, as a practical discipline, should be realized by combining information from extra-church experiences and insights. Furthermore, they have mentioned the great theological importance of empirical situations and statistical data related to religious life for a practical theology (Henk, 2020).

Following in the footsteps of their predecessors, contemporary practical theologians characterize religious belief not as an affirmation of a set of propositions written in texts, but as a performative phronesis practiced in practice. Therefore, a large part of the effort in the field of faith and values from a theological perspective should focus on the performativity of faith and values. Theology needs to turn its attention to religious concepts, to how we imagine and create those images in this world in which we live, exist, and act (Graham, 2025). All this brings to the forefront a holistic and complex situation in the field of theology, encompassing many implicit disciplines ranging from governance and healthcare to psychiatry and education. The main reason for the emergence of practical theology is the desire to help people live fuller and more hopeful lives illuminated by a commitment to a living God. At the root of this desire lies the failure of traditional theological work to build bridges between the world of doctrines, ideas, and history and the lived experiences of contemporary man. Therefore, a vision of practical and public theology is a vision that affirms and transforms the world in every way. Such a vision expresses a belief that it can listen to and learn from voices and disciplines outside and beyond itself, moving beyond the boundaries of the institutional religious structure and the classical concept of religiosity. Such a theological endeavor aims to forge connections with society through shared symbols and meanings. What is absolutely unacceptable in this goal is becoming fixated on individual matters like personal morality at the

expense of deeper cultural and organizational issues such as welfare and justice. What needs to be done is to put theology to work in a more useful and functional way. It is about reconstructing ways of making a constructive and decisive theological contribution in public debate and professional practice (Graham, 2025). Practical theology is where religious belief, tradition, and practice meet contemporary experiences, questions, and actions in a mutually enriching, intellectually critical, and practically transformative dialogue. The articulation of the sources and norms of religious practice is a transformative practice and a practical wisdom (pronesis). It is a theological discipline concerned with the interaction of belief and behavior. And in this respect, it is fundamental to theology. Because all theological thought is essentially practical. Theology arises from practice, moves into theory, and then returns to practice (Percy, 2005).

In the context of our topic, it is possible to roughly speak of four types of theology. The first is theology as a way of life, encompassing prayer, worship, and studentship in the religious field. It is also called theology as a habitus. The second is theology as a science concerned with the understanding of the religious field and its revelations and manifestations. The third is theology as a faculty, realized in the context of various sub-disciplines and their relationships with each other. Theology as a discipline, a set of independent studies. The fourth is theology that takes the form of a systematic or dogmatic constitution. This type of theology operates far from ordinary life and contemporary culture, maintaining a distance from them. The relevance of mentioning these here to our topic is that some theologians lament that the first type of theology has moved away from academic interest, or even disappeared from academia. According to them, despite its professionalism, modern theology, with its institutionalization, has distanced itself from the practical realities of life and has positioned itself in a flawed relationship between theological practices and dogmas (Percy, 2005).

In this regard, it is essential that we ask the following questions again: Who is the contemporary theologian? What is their occupation? Is the theologian's task to represent certain things or to explain what is? In the prevailing environments of today's pluralistic religious life practice, it is essential for theology and the theologian to address this diversity. Because in today's world, what determines both theory and practice is diversity. Within such diversity, it is imperative for the theologian to find a position for themselves that is appropriate to this diversity. Theology should utilize data from disciplines outside itself, from the practices of different worldviews, and even from non-religious traditions (for example, social sciences, psychology, educational theories, anthropology, etc.), and should seek ways to work with them productively. This approach is essential both for the mission of theology itself and for the health of negotiations and discussions with different fields and disciplines. Such a theological approach is necessary for dialogue and interaction with society, centering on pluralism and diversity (Todd, Andrew, 2025).

3. The Advantages and Disadvantages of a Practical Theology in a Pluralistic Society

Contemporary society presents a structure that requires pluralistic and democratic aspects in many respects. In such an environment, religious practices should be participatory and serve the public interest, paving the way for constructive public practices. The social action aspect of religious practices is undeniable. The defining characteristic of this aspect is that it is a transformative endeavor in a pluralistic society, related to cultural creation, and requires social hospitality. All of this is related to a desire for a total reform in the public sphere (Mark, 2022).

The fundamental principle in a practical theology requires critical thinking about ingrained beliefs and the norms associated with them. And it is about recognizing that this is a fundamental task for human development and for enabling people to establish ethical and healthy relationships with the natural world. In doing so, it is necessary to remain within the religious sphere, not destroying established religious belief, but expressing it in a way that truly supports human practices, and to allow theology to undertake the task of evaluation and measurement. This requires allowing

for a critical assessment of the strengths and weaknesses of belief. Therefore, theology here is understood not as supporting an unquestioning total worldview centered on a terrifying God, but as a discipline that helps to put religion at the service of humanity, to question extremism, and to empower people to have a critical faith. This work is crucial because it involves making faith critical without abandoning it. And this work is liberating and empowering in the field of theology (G. Lynch, 2025).

From this perspective, we can say that the research of a practical theologian is rooted in and grounded in the contemporary, material, and concrete world. The fundamental characteristic of such research is to pay attention to both the present and theological traditions. Such research takes the present moment and the complexity of contemporary bio-social reality as the starting point of a theological position. In fact, the beginning of theology is the construction and understanding of this position in the light of divine reality. Religious and theological practices, insights, and truths are transmitted through contemporary social and material concrete realities. These are produced by and for people who want to better understand faith and religious actions. Practical theology can be defined as a strategic method of religious inquiry that involves gathering rich qualitative data of theological theory, encouraging the emergence of related conceptual categories, and ultimately generating explanations through analysis, thereby leading to the development of potential theories. The key here is the idea of first developing analytical categories and then developing theories that explain how these categories can be connected to each other. From this perspective, some theologians have argued that theology should transform into a kind of social science in its own right. Achieving this is possible by initially identifying theological categories and then developing these categories in connection with a theological theory, using the analysis of qualitative social or political data to attempt to explain them. But the question to be asked here is: What constitutes the data that an analytical tool will analyze to produce valuable, new, original insights (G. Lynch, 2025)?

Therefore, we can say that the first step in doing theology in this sense is to participate in descriptive discussions in a social scientific context. Social sciences attempt to describe a situation, action, context, relationship, or process using concepts that help us understand what is happening. Theology should strive to deepen itself by engaging in dialectics with social sciences and other sources of knowledge that help develop a deeper understanding of the current situation. A theologian is concerned with the beliefs and spiritual realities of believers, the society of which they are a part, the cosmos, the influence of the sacred on the cosmos, and the doctrines and religious traditions related to these. At this point, it aims to contribute to the believer. In doing so, it should use social science data on humanity and society. For example, it can draw on sociology regarding the environment, political context, power relations, groups, rites, and rituals; and on psychology regarding human perceptions, prejudices, needs, conditioning, and neurological reflections. In this dialogue with social sciences, theology attempts to fill in the gaps left by social scientists, in addition to the descriptive approach they possess as scientists, while maintaining a theological perspective. It seeks ways to revive this neglected theological approach from the perspective of social science. Here, there is a humble attitude, an openness to the insights of others, an awareness that debates in theological perception are as necessary as in other areas. A state of tolerance or hospitality in every sense should prevail here. (McKitterick, 2022).

From this perspective, practical theology aims to enable and facilitate faithful participation in, for, and in the world, as a critical approach to the interaction of religious practices with worldly practices. To this end, it seeks ways for believers to maintain a life of faith in their daily lives. In doing so, it deals with a curriculum that refers to sub-specializations by analyzing a practical theological method to be used by both teachers and learners. To support and sustain all this, it represents an academic discipline that follows a theoretical approach (Morris and Cameron, 2022). Such a discipline comes to the fore with its advantages in various aspects. The first is taking the

active faith of believers as a starting point and being sensitive to its authenticity. The second is emphasizing the foundation of the method and methodology. The third is adopting an integrated approach to theological practices. And the last is the inclusion of academia in all this and underlining its important role in this field (Thomas, 2022).

At the heart of the methodology of practical theology lies its interdisciplinary centrality. This should be achieved through a process of careful analysis of the surrounding culture, aided by non-theological disciplines, and through which the insights gained can be put into a dialogue that relates to theological norms and traditions. This is how theology can be meaningful or appealing to ordinary people. Thus, practical theology is by its very nature dialogical. While traditional theology chooses an inquisitive philosophy as its companion, practical theology's companion is engagement with a range of social, behavioral, and human sciences. This involves acknowledging that human experience and reason, as well as doctrines, have the capacity to mediate divine reality. It also requires the acceptance that the symbols and doctrines of religious belief need to be reinterpreted by each generation in order to reveal their reality. Therefore, dialogue in theology should be perceived as interaction, conversation with the other, a situation that transcends the institutional boundaries of theological thought and leads to learning from non-theological disciplines and experiences (Graham, 2025).

Therefore, openness to the other enhances, rather than diminishes, one's ability to access the essence of one's own value-based beliefs. Interdisciplinary dialogue not only contributes to clarity, transparency, and integrity in a pluralistic environment, but also helps us connect with a reality that transcends our own limited, partial perspective. For complex interdisciplinary inquiry is both stimulating and enjoyable. It enhances the sense of the world's wonder and incomprehensibility. Furthermore, recognizing and exploring this complexity is an honest response to the ways in which theology and human experience are understood and interpreted. Such inquiry makes a rich difference for those involved, for those who use the insights, methods, and findings obtained. It helps to make the complex world a more livable, strange, but also better known place (Graham, 2025).

Indeed, one of the vital tasks of theology toward society is to have the ability to create and analyze the myths, symbols, metaphors, and narratives that influence people's actions in the world they live in (Smith, 2025). Because the analysis of the myths, symbols, metaphors, and narratives that society possesses is essential for creating new images and stories about the world. Creating new myths, symbols, metaphors, and narratives is important for theology. In doing so, the first thing theology must do is listen to society. Such listening requires a pre-existing ability to analyze the workings of society in an engaging and insightful way. In this respect, theology has the potential to perform creative improvement and creative work in a social sense through analytical functions. Theology claims to contribute to the creation of creative, action-oriented traditions by helping people understand how their belief images, symbols, and metaphors affect their lives and organizations. But none of this requires abandoning traditional theological skills such as interpretation, textual analysis, historical understanding, and doctrinal knowledge. Improving these skills further requires a new orientation to realize creative benefit in the social sphere (Smith, 2025). Thus, the aim of such a theology is not only to understand how fundamental meanings and values are applied to experience, but also to encourage reflection on these fundamental meanings and values themselves (G. Lynch, 2025).

The primary task of a practical theology is not to serve an institutional religion, but to serve society. Indeed, its fundamental target audience should be those who are oppressed or marginalized outside the institutional structure. This requires charity, service to people, and actions directed towards them. In other words, it is concerned with practice rather than theory. Therefore, theology should never promote institutional religion. Instead, it should adopt a critical stance. It should strive to develop the freedoms to critique society. Furthermore, this is directly related to universality or the

all-encompassing nature of God's love. That is, universal salvation in a religious sense requires this (Henk, 2020).

Therefore, such critical theological reflection brings with it various benefits and obligations for practitioners, public institutions, and those served. It emphasizes adopting alternative perspectives instead of radical orthodoxy, which embraces absolute, singular, infallible, unchanging, and indivisible truths. In this way, there is an antipathy towards dogmatism and absolutism. Here we find a desire for correction. Here, the multifaceted emergence of truth is not about absoluteness, but about momentary transience. This process is perceived. In this process, the essential element is listening, a tendency toward complexity rather than simplicity, alongside speaking (Graham, 2025). In this sense, practical theology should strive to be a sustainable, resolute, and creative endeavor. To achieve this, it is essential that the discipline of theology expresses fundamental meanings and values, considering their impact and potential limitations in relation to demands for individual well-being, social cohesion, social justice, and the protection and improvement of the natural world. In a humanist way, the discipline of theology needs to evolve by embracing a broader range of intellectual approaches and a wider range of expressive, narrative, and metaphorical situations in the contemporary world (G. Lynch, 2025).

The path to a stable form of inquiry in practical theology lies in learning to listen well and deeply. This has stages. The first is to pay serious, respectful, and initially non-directive attention to the subject matter. However, this should never hinder the possibility of criticism and the development of a critical theological approach. This is achieved through listening. Listening has advantages in several ways: it allows for the systematic organization of complex, even contradictory, materials; it leads to a clear understanding of their form and scope; it offers critical thought on the relevant topic, ideas, and theories; and finally, it ultimately leads to the discovery of fresh theological insights. Furthermore, it requires the use of tools that will serve as the basis for these processes, such as interviews, fieldwork, textual analysis, etc. This approach is applicable not only to theology but also to the social sciences. Because the social sciences frequently encounter dilemmas such as: theories versus applications, ideas versus ideal situations, thoughts versus realities, the world and concrete realities versus their perception and interpretation. We can also include the dilemmas between the general and the specific, or the local and the macro, which also concern the religious sphere. Therefore, research in every field has a continuity, dynamism, and constant renewal in this sense. That is, theories or realities lacking sound analysis in research must constantly keep the possibility of retelling themselves, of reconstructing themselves, within the realm of possibility. This is also true for the field of theology. Practical theology is a reflective discipline that emphasizes listening. Therefore, it constantly avoids dogmatism in all its interactions. In this sense, practical theology is a critical and constructive endeavor within a living community regarding human experience and interaction. It involves a constructive correlation between the religious field and other perspectives. It strives to create daily guidelines and skills for the interpretation of meaning and value, and for the formation of individuals and communities (Percy, 2005).

In short, if practical theology claims to consist of constructive theological reflections on contemporary experience in the light of religious belief, it must emphasize the importance of critical dialogue with others. It should connect various sources of theological and non-theological illuminating theories, proceeding from the dynamism of the relationships in this connection. It should strive to achieve mutual dialogue between them. This is the way to understand theology as a tool of inquiry through which all kinds of behavioral guiding worldviews, both religious and secular, that are often implicit but pervade our culture, can be examined (Graham, 2025).

In relation to what we have said so far, thinkers have emerged who argue that theology should be considered a kind of social science within a social context. While the reasons for this are varied, it is argued that this is necessary for beneficial change in theology to occur, for the field to become

interesting and creative. This is especially crucial for attracting the interest of non-theologians in the field in a positive way. In fact, this is quite a radical approach. Because theologians generally adopt a traditionally true and orthodox approach. To be useful and interesting for institutional theology is, in reality, a risk for theology. This risk means being considered heretical (Smith, 2025) by theologians, the church, and many contemporary academic institutions.

Especially from the late 19th century onwards, we see that a struggle similar to the legitimacy and autonomy battle that the social sciences waged with the natural sciences has been extended to the field of theology. Although the social sciences appear to have won the battle, they have not been able to completely detach themselves from the language, methods, and concepts of theology in the analysis of the religious sphere (Burdziej, 2014). This situation raises some questions. Should theology be essentially a theoretical, academic discipline? What is the value of theology in terms of theoretical applications? What will be the value of academic theologies in terms of local applications, both theoretically and practically? What is the relationship of this issue with the social sciences? Should theology be shaped according to the critical analysis of contemporary social developments? A positive answer to this last question, namely that theology should be shaped according to the critical analysis of contemporary society, would bring to the forefront the idea that its field of application should also be shaped accordingly. Because there are and will be transformations in the social sphere. Many social transformations are taking place, from epistemology to ontology, empirically and practically. This situation reveals the relationship of theology with both society, social transformation, and the social sciences. In other words, just as religion is about lived experiences, theology should be equally practice-oriented (Henk, 2020).

Another aspect of the issue is this: nowadays, there is a greater focus on smaller, more professionally defined subject areas, and the social sciences are not seen as particularly attractive as a subject within this range. Especially in the field of theology, the future of theology as an academic discipline is heading towards narrowing or closure based on change (G. Lynch, 2025). Those who argue that theology should be seen as a social science also start from this point. That is, it can be argued that if theology develops its own phenomenon analysis, as the social sciences do, theology as a discipline will begin to develop insights valued by those outside theological discourse (Smith, 2025).

At this point, the arguments of the anti-theological discourse are similar. Those who are pessimistic about the current state of theology see religion as merely a relic occupying a secondary place, giving theology's capacity for social and political analysis to social theories. These views raise the idea that theology should replace the social sciences and thus regain its appropriate nature and status as a fundamental analytical tool. However, here theology should not replace the social sciences, but rather stand alongside them as a kind of analytical tool. In other words, theology should act as a kind of social science, rather than an alternative to it (Smith, 2025).

From this perspective, practical theology can be considered a productive sub-discipline of theology, evaluated within the context of its relationship with non-theological fields within general theology. Sub-fields of traditional theology generally derive their principles from a specific, essential religious approach. Translating these into non-religious forms is quite difficult because their methods are related to a specific religious style and encompass a particular religious tradition. In contrast, practical theology attempts to critically address lived religious experience and the human condition through an interdisciplinary analysis of society and the natural world. Its aim is to create new insights into the lifeworld. Based on these aims, it strives to establish normative methods of thinking about our fundamental beliefs and values (G. Lynch, 2025).

But isn't it possible to achieve this through non-theological social science disciplines? There are some debatable pedagogical shortcomings here in terms of establishing non-religious norms and enabling thought based on lived experiences. This situation can be approached from the perspective

of philosophy and psychology: For example, philosophy provides a framework that helps us establish the relationship between norms and experience through thoughtful reflection. However, it is insufficient in providing frameworks to help express the moral, existential, or religious traditions in which we live. Disciplines like psychology offer frameworks that help us explore issues such as meaning, value, and identity. However, these disciplines, along with their methodological tools, generally function to support critical thinking about experience and established values. They are essential in promoting the fundamental meanings and values that shape our lives for a meaningful, rich, and ethical life. But going beyond simply reenacting assumed behavioral and moral situations and putting them into practice requires a more reflective moral life. This is all the more important in the context of complex modern societies where different religious or secular moral traditions intersect. In this respect, practical theology is quite necessary to enable greater ethical self-awareness, for people to better express themselves with their strengths and weaknesses, and to make sense of theological commitments along with other commitments in detail (G. Lynch, 2025).

The dialogue between theology and the social sciences generally takes place in a descriptive style. The practices or situations under discussion should not be judged. Instead, they should be described and explained within the context of believing communities. This is consistent with the descriptive nature of science, which is based on empirical observation. At least in theory, science is skeptical of tradition, authority, and prejudice. It defines its task not as deciding whether what is observed is good or bad, but as explaining what is observed. However, science should remain silent on the supernatural context outside the empirical realm. Science has an antipathy towards concepts such as teleological causes, ultimate causality, and telos (McKitterick, 2022). In this context, theology should fill the gaps left by the social sciences. The unique contribution of theology to interdisciplinary dialogue is to provide possibilities such as ultimate cause, goal, and purpose. However, this is also where theology and other disciplines become asymmetrical. From the theologian's perspective, at a certain point, the indicative or descriptive nature of the discussion leads to the imperative mood. Theological language transforms from "to be" to "to need," from the demonstrative mood to the imperative mood, becoming a theological norm and a teleological claim. Teleological language is necessarily the voice of revelation and authority. However, teleology provides a moral impetus for practical theology. What makes practice theological is the logic behind religious praxis (McKitterick, 2022).

However, as a cost of the aforementioned interdisciplinary convergence in theology, it is also necessary to oppose any emptying of the theological essence. The necessity of beliefs for specific practices must also be accepted. While acknowledging that spirituality is something contextually and socially constructed, it is necessary to emphasize that it has a limited language, that it resists all reductionist views, and that it is necessary to be sensitive to issues such as meaning, purpose, relationality, hope, value, and love (Graham, 2025).

Practical theology, a shift from the theoretical to the practical realm within theology, is a transformation within theology as an academic discipline with its own object of study, theoretical foundation, and methodology, where practice can be investigated using the qualitative research tools of the social sciences (Henk, 2020). Practical theology is both a field of activity within any ministry in a public sense and a reflexive discipline. It is associated with thinking about beliefs through actions. It is often in a kind of critical correlation with other disciplines. Practical theology has both a relationship with and interaction with the social sciences. The social sciences are seen as transformed, even baptized, tools for making religious practices and applications possible. Practical theology has a goal: to make an authentic religious life and its associated practices possible. Practical theology has a goal and telos that transcends the limits of human experience and expectation (McKitterick, 2022). To achieve this goal, practical theology strives to utilize the social scientific insights and their applications from the social sciences as much as possible. For example, in terms

of pastoral care, it utilizes psychological insights from the field of theology and talk therapy techniques. Similarly, in the field of ritual, it draws upon anthropological research and its didactic implications. In terms of religious preaching, practical theology utilizes rhetorical methods and communication theories. Rhetorical methods are also used in terms of pastoral and leadership skills. In addition to all this, the formation of several sub-disciplines within practical theology is possible. These include community studies based on ethnography that examines sociological organizational structures within faith communities and congregations, correctional facilities, the armed forces, psychiatry-based hospital services, psychology-based hospital services, and psychology-based pastoral services (Henk, 2020). Therefore, the field of practical theology, in the context of its newly created sub-disciplines and its relationship with other social sciences, is seen as a new, different, and useful field for the application of religious practices in terms of daily life experience.

Conclusion

Practical theology is a new, dynamic discipline that continues to develop in light of both its internal problems and external criticisms directed at it. For practical theology to achieve disciplinary autonomy, it must establish a solid methodological link between empirical data and theological interpretations. Furthermore, practical theology needs to develop a balanced approach between cultural contextuality and universality, establishing constructive dialogues with other critical disciplines. These points are critically important for the future academic and practical success of practical theology as a discipline.

Generally speaking, systems of meaning and values are an integral part of human experience. Without them, neither can we navigate social life nor understand our place in the social world and its moral universe. Practical theology should be considered a critical study of such systems of meaning and values. Therefore, it is impossible to treat practical theology as a process of criticism independent of existential or moral neutrality. On the contrary, practical theology is an internal process of thinking that seeks to become aware of the meanings and values we encounter in specific contexts and to consider their implications for a well-lived life. Practical theology, therefore, is the process of becoming increasingly aware of the networks of meaning woven throughout our lives and engaging critically with their implications. An integral part of this approach is that beliefs and values should not be taken merely as ideal concepts existing above concrete contexts and practices. Rather, it must be acknowledged that they are structures of social life and inextricably linked to the ongoing processes of that life. Furthermore, they must be understood as cultural and moral meanings with their own specific histories and social and institutional uses. These are created and interpreted not in a Platonic realm of pure moral norms, but within the ongoing, dynamic process of social and institutional life. The starting point here is this: the meanings of values are determined in terms of their everyday use. However, the true meanings of values are always functionally open to change. The functional meanings of values are those that change according to the context and forms of application that define them. Every change in context and forms of application necessitates a reinterpretation of values according to these contexts and practical applications.

Therefore, worldviews and values are both normative frameworks that attempt to guide our lives with a sense of meaning and moral structure, and social phenomena constructed and used through processes of social interaction. Consequently, the analytical studies of practical theology encompass existential, moral, and sociocultural dimensions. What distinguishes practical theology from other disciplines that treat values and worldviews as social and cultural phenomena is that it attempts to examine them not only in terms of their existential and moral significance but also by incorporating their theological context, thus transcending the theological and teleological scientific shortcomings of the social sciences. This point is actually quite radical. Indeed, some theologians have attempted to expand practical theology beyond the religious sphere to include the study of worldviews and the totality of values. Going even further, some theologians have tried to extend the

boundaries of the theological mission beyond the theological realm by attempting to connect the theological task with the life-oriented, construction-centered normative aspects of studies in fields such as sociology, anthropology, psychology, and ethnography. However, such efforts do not go beyond developing theology as a reflexive form of inquiry. What is important in practical theology, however, is what this type of inquiry means in practice within the field of theology. That is, practical theology attempts to emphasize the interaction between norms and practices; between concepts such as experience, meaning, value, fundamental beliefs and sacred commitments, and so on. Above all, culture expresses an artificiality, an addition to the natural, that is, a post-creation and artificiality. Theology, in this sense, also has a cultural aspect. Therefore, a project aiming to interact theologically with culture immediately faces certain dynamics that it must recognize from the outset. First, theology does not precede culture; theology itself is a separate type of culture. Theology is a system of language, meaning, and power relations that attempts to produce theories about God's knowledge and His place in the world. Second, churches and other religious institutions are themselves "culture." Therefore, theology can learn a great deal from cultural studies. Third, there is a need to bring theology into some kind of interaction with culture and cultural studies.

In this context, one of the tasks of practical theology is to try to name what actually is, that is, to eliminate our denial of things as they are. The practical theologian actually seeks to find a promise of novelty given by God Himself. To achieve this, he searches for the profound meanings of this divine promise and how society interacts with it. It is the task of the practical theologian to give the divine promise a linguistic form and then a public expression, and to seek ways for the society in which he lives to embrace it in the present.

We can say that practical theology is more concerned with *phronesis* (practical wisdom) embedded in concrete situations than with *theoria* (theoretical reasoning). However, practical theology is heavily theory-laden and arguably has a more strategic use than other theological disciplines. Therefore, critical practical theology and strategic practical theology are in a dynamic spiral that combines practice with theory and theory with practice. Practical theology presents itself as a context-based activity within this reciprocity in the theological field, highlighting contextual situations.

Practical theology should possess the following qualities, which are generally required of any academic work: Firstly, exploratory research; secondly, integrative theoretical research; and thirdly, applied research and academic teaching. These characteristics are important for practical theology both in terms of its self-positioning and the functions it defines. Because practical theology, as a methodology, is critical, empathetic, and reflective. It is also open to transformation and geared towards learning new things. In other words, practical theology takes exploratory research, integration, theory, practice, and teaching, and the relationships between all of these, very seriously. Practical theology is not only concerned with paying attention to all the functions listed above, but also with investigating the extent to which they are related to each other. This is a vital task for the field of theology and religious studies.

Although practical theology strives to focus more on practice than theory, it faces a criticism generally leveled against all theologies: like all theologians, practical theologians tend to use a great deal of jargon. Therefore, practical theology, like other theologies, must free itself from being detached from the social and human realm, from speaking in a language separate from life, and from being alienated from society through esoteric discourses. All disciplines actually use jargon as a necessary technical vocabulary. And jargon is recognized within a specific discourse. The criticism here is that jargon's contribution to social and cultural studies is limited, restricted, and often useless. Practical theology should avoid useless jargon. This is connected to the criticism that theology is weak in listening to other disciplines and is excessively eager to pass judgment on many issues where it has insufficient knowledge and understanding. In this respect, practical theology should not

overstep its boundaries, and should not speak on matters outside its field, on areas that do not concern it.

A practical theologian, engaged in practical theology, must possess the epistemological humility that any clergyman should have. Epistemic arrogance is unbecoming. Epistemic arrogance is used in dialogues to establish the dominance of knowledge and subjugate the interlocutor. Practical theology involves a journey outward. Instead of closing inward, practical theology seeks the richness of diverse, plural realities that open outward. The practical theologian possesses epistemological humility. They acknowledge the limitations of their knowledge and the interactive nature of epistemology. They strive to be humble about what and how we know. Here, practical theology must be open to differences and dialogue, considering approaches outside its own.

The final point to be made in the context of a critique of practical theology is that theological discourse should never relegate itself to a secondary or passive position in its dialogue with the social and human sciences. This situation always carries the risk of theological discourse being effectively subdued. This is a dangerous situation that opens the door to the conditioning of theology by non-theological criteria. Theology should remain a theological approach, avoiding excessive influence from other related disciplines and refraining from engaging in matters that have no theological benefit for the public sphere. In this sense, practical theology should present itself as a theological endeavor and choose to focus, as far as possible, on the theological problems of society.

www.turkishstudies.net/religion**Turkish Studies - Comparative Religious Studies**

eISSN: 2667-5544

**ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY**

Pratik Teoloji: Çok Kültürlü Bir Dünyada Bir Praksis Olarak Teoloji Mümkün müdür?

Giriş

Yaşanılan bu çağda teolojik anlamdaki bir kriz durumunun varlığı inkâr edilemez. Teolojideki bu kriz durumunun hem teorik anlamda akademyada hem de pratik olarak kurumsal dini yapılarda kendini hissettirdiği söylenebilir. Son zamanlarda birçok teolog, teolojinin geleceğiyle ilgili birtakım kaygılara sahiptir. Onların bu kaygılarının kaynağında, mevcut teolojik yapılardaki kriz durumlarına bağlı olarak ortaya çıkan teolojideki işlevsel bozukluklar vardır. Dolayısıyla günümüz teolojisinde yapılması gereken ilk şey, teolojideki bu işlev bozukluğunun farkına varmak, krizi iyi bir şekilde anlayarak yüzeysel analiz ve fantastik çözümlemelerden uzak durmaktır. Böyle bir çözüm yolunun ilk adımıysa teolojinin sabit, statik olmadığını bilerek teoloji yapmanın tek bir yolunun olamayacağını kabul etmektir. Yani nasıl ki tek bir insan tipi yoksa bütün insani durum ve zamanlarda geçerli tek bir teoloji türü de yoktur. Bu konudaki diğer bir önemli husus teoloji alanının bağlamsal, kültürel ve değişkenliğinin kabulüdür. Yani teolojik alan teorik ve akademik alanlarla birlikte kilise gibi dini yapılarla ilgili olduğu kadar bu alanların dışında yani yaşam alanına dair aidiyeti de olan (Smith ve Todd, 2025) bir alandır.

Bu konuyla ilgili olarak günümüz teologları tarafından bazı sorular gündeme getirilmektedir. Geleneksel teorik teoloji biçimlerine ya da belirli bir merkezi inanç biçimine bağlı teolojilerin öğretilmesi, çağdaş toplumun çoğulcu yapısıyla uyumlu mudur? Bu tür bir teolojik gayret, bu toplumu oluşturan insanlar arası ilişkilerde “gettolaşma” gibi bir tehlikeye yol açmaz mı? Bu sorulara olumsuz bir cevap vermek sadece dini alanı sorunlu bir alan haline getirmekle kalmaz. Aynı zamanda çeşitli inanç, mezhep, din ve kültüre sahip çoğulcu toplumlarda çocuklar ve gençlere yaşam için gerekli ya da ihtiyaç duyulan beceri ve bilgileri sağlamada da yetersiz kalır. Meselenin farklı bir tarafı da vardır. Din eğitiminin kanıta dayalı olarak muhatabın yaşına ve ihtiyaçlarına uygun olarak gerçekleşmesi gerekir. Aynı zamanda bu eğitimin, hedef kitlenin eğitim hakkından onu mahrum bırakmayacak bir formda gerçekleşmesi gerekir. Dahası gençlerin beklentileri konusunda da nesnel ve yeterli olması gerekir. Modern seküler bir toplumun önşartı budur. Günümüz seküler toplum anlayışında inançlar, dezavantajlara sebebiyet vermediği gibi avantajlı ayrıcalık ve üstünlük gibi istenmeyen durumlara da yol açmamalıdır. Dolayısıyla günümüz teolojisinde kamusal alanda eşit, rekabetçi, medeni, insan haklarına uygun, toplumsal yapının gereğinin yerine getirildiği hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir ortamın yaratılması (Mark, 2022) gerekli bir durumdur.

İşte tam da bu noktada şu can alıcı soruyu sorabiliriz: Acaba günümüz çağdaş toplumlarında teoloji yapmak ne anlama gelir? Ya da günümüz toplumunda teoloji yapmanın bir anlamı var mıdır?

1. Teolojinin Yapıbozumu: Çağdaş Toplumlardaki Teolojik Kriz Durumları

Yukarıda sorulan sorulara sağlıklı bir cevap verilebilmesi için klasik teolojiden vazgeçildiği ya da teolojik bir yapıbozumu başlangıcı olarak alınabilecek bir duruma dikkat çekmemiz gerekir. Bunun için de Nietzsche’nin Tanrı’nın ölümü nosyonuna giderek meseleyi bu açıdan analiz etmemiz

gerekir. Gerçekten de Nietzschecî Tanrı'nın ölümü nosyonunun birçok alana yansımaya teolojik alan da dâhildir. Bu nosyon teolojik alanda yansımaları; geleneksel teolojik kavramların değiştirilmesi, klasik teolojiden vazgeçilmesi hatta yıkılması, bu yıkımla birlikte teolojinin bir yapıbozumu şeklinde bulur. Şöyle ki kartezyen düşünce ve Descartesçilikle birlikte ego, ben; her şeyin temeli olmuş bunun dışındaki şeylerse bilginin bir nesnesine dönüşmüştür. Buna insan bilgisinin en büyük nesnesi olan Tanrı da dâhildir (Taylor, 1984). Teolojideki yapıbozumun hareket noktası, düalist ve hiyerarşilerden birine taraf olmanın bu sorular içinde kalmak demek olduğudur. Teolojideki yapıbozum bu düalist zıtlıkları tersine çevirme, onları yeniden biçimlendirme, yeniden formüle edip yeniden inşa etmenin yollarını arar. Teolojik yapılardaki kavramsal ağı sorgulamaya çalışarak yeni bir sistem yaratmaya çalışır. Ancak bu tip bir gayret ayrı bir epistemik koşulu ya da bir dışarıdanlığı gerektirmez. Burada hem içeridenlik hem de dışarıdanlık, inanç ve inançsızlık arasında gerçekleşen bir yapıbozumcu marjinalite gereklidir. Bu durum hem misafirlik hem de ev sahibinin varlığının sürdürülmesini gerektirir (Taylor, 1984). Buradaki marjinal düşüncenin sınır anlayışı hem yakınlığı hem uzaklığı, benzerliği ve farklılığı, içsellığı ve dışsallığı gerektirir. Burada sabit sınırlar değil bir geçirgenlik söz konusudur. Yani böyle bir teolojik gayrette geleneksel teolojilerin kutupsal sınırlılıklarının bir askıya alınması vardır (Taylor, 1984). Yani böyle bir teoloji yapıbozumcu felsefenin ihlal ve yıkım karakterini taşır. Teolojideki her tür yerleşik geleneksel anlamları alt üst ederek onları aşmayı dener (Taylor, 1984).

Kabaca Nietzschecî Tanrı'nın ölümü birbirinden farklı tavırlarla karşılanmıştır. İlki bu ilanı coşkuyla karşılayanların tavrıdır. Onlar, bu ilanı, baba ya da efendinin ölümüyle her tür otoritenin yıkılışı olarak anlamışlardır. İkinci tavır bu ilanı, bir inançsızlık durumu olarak yorumlamış inansızlığın durdurulması için de geleneksel ortodoksiyi savunmuştur. Üçüncü tavrısa bu iki zıt kutbun tam ortasında kendini konumlandırır ve gitgide sayı ve taraftarları artan bir grubun tavrıdır. Tanrı'nın ölümü, bu tavırda, eski kesinlik durumlarının kaybı, yeni inanç biçimlerinin keşfi olarak yorumlanır. İnancı, inançsızlıkla birleştirmeye çalışma vardır burada. Yani hem ayırma hem de birleştirme (Taylor, 1984). Dolayısıyla teolojideki yapıbozum özünde, kendisini tamamen felsefi hatta teoloji karşıtı ateistik bir tutuma yakın bir şekilde sunar. Ama şuranın altı çizilmelidir. Yapıbozumcu bir teolojinin, teolojideki bu karşıtlık ve zıtlık durumundan çıkması, tam da burasıdır. Buradaki ateistik durumların hepsinin teolojiyle doğrudan ve yakın bir ilgisi vardır. Hegelci spekülasyonların ya da Kierkegaardçı Hristiyan karşıtlığının teolojiyle ilgisi neyse Nietzschecî Tanrı'nın ölümü düşüncesi de o kadar teolojiyle ilgilidir (Taylor, 1984). Bu bağlamda Hegel'den tutun Marx'a kadar Nietzsche'den Freud'a kadar birçok büyük düşünürün fikirleri, geleneksel teolojideki yeni ve farklı bir dönüşümü gündeme getirir. İnsan bilincinin toplumsal, psikolojik, kültürel koşullarının varlığı, bu düşünürlerle birlikte kabul edilmiştir. İnsan bilincinin bileşenlerinden birisi olarak alınabilecek teolojinin de bu koşulların öznelliğine bağımlılığı vardır. Teoloji toplumsal, insani bilincin bir yansımasıdır. Dolayısıyla teoloji alanındaki her tür dini gerçekliğin öznelliği ve her tür dini otorite, bu anlamda sorgulanmalıdır (Taylor, 1984).

İfade edilenlerle bağlantılı olarak klasik teolojik geleneğe gerçekleşen yapıbozum, burada insani egemenlik durumunu gerçekleştirmeye dönük (Taylor, 1984) bir gayret olarak yorumlanmalıdır. Tanrı'nın ölümü modern ortamda hümanist bir ateizm; postmodern zamanlardaysa posthümanist bir teizm şeklinde yansımaları bulur. Hümanist ateizm, teolojiyi antropolojiye çevirirken posthümanist teizm bu çeviriyi kabul eder ancak yetersiz bulur (Taylor, 1984). Bu anlamda teolojideki çağdaş bir yapıbozumcu düşünce ve eleştiri; dini düşünce ve teolojide zengin, büyük ölçüde kullanılmamış geniş bir kaynak sunar. Başlangıç noktası Tanrı'nın ölümünün ilanıya yüzleşmeye çalışmaktır. Böyle bir teolojik gayret bu ilanın çağdaş psikoloji, sosyoloji, toplum ve kültür bilimleri gibi birçok alandaki yansımasıyla ilgilenir. Teolojide yeni bir yol açma iddiasıyla hermenötik bir tavır ön plana çıkarır (Taylor, 1984). Teolojik ve felsefi geleneklerin çözülüşüyle birlikte yeni çıkış yollarının neler olduğunu araştırır.

Tanrı'nın ölümünün ilanının bir devamı olarak böyle bir teolojik gayret, aslında tam bir tersine çevirmedir. Burada hiyerarşik ve değersel yer değiştirmeler vardır. Bu yer değiştirmeler, klasik ya da geleneksel teolojilerdeki yeni ve köklü değişiklikleri de beraberinde getirir. Bu tip değişikliklerde pragmatiklik, disiplinsel bütünlük ve kamusal iletişimin zorunluluğu göz önünde bulundurulur (Smith and Todd, 2025). Günümüz dünyasının genel temayülü, geçmişe rehberlik edip geçmişin bir dayanak noktası olan metinsel durumlardaki bir kayıptır. Günümüzde tek ve tutarlı bir hikâye durumuyla olaylar yorumlanmamaktadır. Günümüz olayları farklı hatta çelişkili okuma durumlarıyla anlaşılmaktadır. Bir durumda mantıklı, anlamlı olan bir başka durumda tutarsız ve anlamsız olabilmektedir. Bu tip tutarsızlık ya da karışıklıkların entelektüel, kültürel, sosyal hatta teolojik alandaki yaygınlığı (Taylor, 1984), günümüzde oldukça sık gözlemlenmektedir. Dolayısıyla çağdaş toplumun bütün bağlamlarda analizi gereklidir. Gelenek ve maziden bilinçli bir şekilde uzaklaşma, sekülerleşme, her tür dini otoritede yaşanan kriz durumları, bireyselleşme ve bireyselleşmenin, kendisini, arzuları radikal bir şekilde gerçekleştirmek olarak anlaşılması, bunu gerektirmektedir. Teolojinin de bu bağlamda kendini pratikle uyumlu bir şekilde sunması gerekir. Teolojik görevin kurumsal bir din merkezli gerçekleşmesi ve bunun belirli mevcut bir toplumda tesisini dayatması (Henk, 2020), günümüz açısından son derece yanlış bir durumdur.

Dolayısıyla yukarıda sorduğumuz çağdaş toplumlarda teoloji yapmak ne anlama gelmektedir? Sorusuna cevabın bu bağlamda verilmesi gerekir. Her şeyden önce şunun kabul edilmesi gerekir: Günümüzde kutsalın ya da kutsal normların somutlaşıp icra edilme tarzı, genellikle çoğulcudur. Dolayısıyla günümüz teolojisinin ve teologlarının en önemli sorunu, geleneksel teolojilerle birlikte kutsalın çağdaş ve seküler bir topluma sunumunun nasıl olacağıdır. Bu, yeni bir kamusal/toplumsal teolojinin somutlaşmasıyla meydana gelecek bir durumdur. Bu iş, inanan toplumların kutsal metinlerini, dini geleneklerini ve bu konuda elde edilen bilgileri yorumlamak, uygulamak; dolayısıyla onların somutlaşması ile ilgilidir. Ama bu başlangıç, radikal bir ilk adımı gerektirir. O da teologların mevcut geleneksel dini teolojilerin ötesine geçip yaşanan çağdaki çağdaş toplumun seküler olanları da dâhil diğer inanç toplulukları ile iletişim ve etkileşime geçerek (Todd, 2025) teoloji yapma yolunu geliştirmelerini gerektirir.

Çağdaş teoloji evrensel, mutlak bir teolojinin olmadığını; teolojik normlarınsa bireyin inancının pratikliği içindeki bağlamın bir ürünü olduğunun farkına varmalıdır. Teoloji yaşamdan ve kültürden bağımsız değildir. Teolojik yapıların inşa edildiği temeller, aslında tamamen bağlamsaldır. Dolayısıyla kutsalın özü aynı kalsa bile onun anlaşılma ve ifade edilme biçimleri önemli ölçüde farklılık gösterir. Yani teoloji ve inanç durumları her durumda bağlamsaldır. Fakat bu durum asla bir subjektivite/göreliliğe mahkûmiyet anlamına gelmez (Percy, 2005).

Sonuç olarak günümüz teolojisi, tarafsız bir kamusal alanda dini yaşamı yönetmeyi ve düzenlemeyi amaçlayan bir yönetim rejimini hedeflemelidir. Teolojik açıdan çoğulcu ve ahlaki açıdan çeşitli, bir ortak yaşamı yapılandırabilen teolojik ve politik bir taahhüt içinde olmalıdır. Yapıcı bir siyasi teoloji ortaya koyarken ortak bir yaşamı geliştiren ve sürdüren demokratik ve toleranslı bir siyasetin önemini vurgulamalıdır. Bu durumunsa tarafsız olmak yerine karşılıklı bir zemine bağlılık gerektirdiğini fark etmelidir. Eğitimdeyse karşılıklı ve yapıcı bir katılımcı politik zemin hazırlamaya çalışılmalıdır. Bu zeminde ahlaki bilgiye içerik ve anlam verecek felsefi bağları reddetmeyerek ahlakın devamlılığı konusunda felsefi bir pozisyon belirlemelidir (Mark, 2022).

2. Pratik Teoloji: Yeni Bir Teolojik Başlangıç

Geleneksel ya da klasik teolojilerin genel karakteristiği, kurumsal olarak gerçekleşiyor oluşudur. Bu teolojiler statik, değişmez, mutlak doğru olarak kendilerini sunarlar. Bu teolojilerin, öğrenilmesi ve aktarılması gereken bir karakterleri vardır. Ancak bu tarz bir teolojik model, küresel toplumun çeşitlilik gösteren çoğulcu doğasıyla çatışır. Çünkü bu toplumlarda bilgi daha akışkan, gelişime açık, tarihsel ve bağlamsal bir biçimde ele alınır. Klasik teolojilerse bunların zıddına teolojik yapıya âyin ya da ritüellerle erişimi merkeze alan kilise etkinlikleri etrafında yoğunlaşır. Buradaki

temel misyon iletimidir. Bu duruma yönelik en büyük eleştiri, burada soyutlama kültürünün zayıflatıldığıdır. Böyle bir tutumun sonucuysa daha az insanın teolojik eğilimlere sahip olmasıdır. Çünkü böyle bir ortamda teolojik konular daha az araştırılır ve hem akademide hem de kurumsal dini yapılarda teoloji disiplininde bir gerileme meydana gelir (Smith ve Todd, 2025).

Bu durumun zorunlu sonuçlarından birisi dine mesafe ya da sekülerlik durumudur. Bu durumun iyi analiz edilmesi gerekir. Buradaki dine mesafe ya da sekülerliğin teolojik dil ve değerlerin teslim alınması değil kurtarılıp negatifliklerinin revize edilmesi şeklinde anlaşılması gerekir. Böyle bir anlayışın avantajı yeni bir teolojik kararlılıkla inanç geleneklerinde bulunan zengin bilgelik hazinelerine erişimi sağlamak olacaktır. Teolojik gelenekler mutlak ya da taşla kazınan değişmezlikler olarak anlaşılmamalıdır. Teolojik ortodoksinin en büyük zararı, karmaşık insan sorunlarına rasyonel, tatmin edici cevaplar verememesidir. Dolayısıyla teolojik anlayışta toplumla bir diyalog gereklidir. Bu, dini alan ve dini inançların kendi değer sistemlerini sağlıklı bir şekilde ifade etmeleri, yürürlüğe koymaları için gerekli olduğu kadar teolojinin kendi rezervlerini derinleştirebilmesi için de şarttır (Graham, 2025).

Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir diğer husus da toplumumuz içinde dine mesafeli olanların çok çeşitli tip ve farklı tavırlara sahip olduğunun bilincinde olmaktır. Toplum içinde kendini din karşıtı ateist olarak tanımlayanlardan agnostiklere; bir tür manevi, ruhi bir yaşam gücüne inananlardan düzenli meditasyon pratiklerinde bulunanlara kadar inanç alanında farklı inanç çeşitliliğini gözlemlemekteyiz. Toplumdaki insanlar bu heterojenlikleri içinde günlük yaşam pratiği içinde aynı pratik eylem formunu da sergiliyor olabilirler. Dolayısıyla kutsal ile profan, yaşadığımız zaman diliminde böyle sürekli bir etkileşim durumdadır (G. Lynch, 2025). Teolojik kavram ve sembollerin de böyle bir etkileşimden uzak ya da onlardan izole olduğu asla düşünülemez.

Yukarıda ifade ettiğimiz durumlar geleneksel teolojiye karşı en yaygın uyarıların da sebebidir. O da teolojinin yaygın kültürle olan etkileşiminin zorunluluğudur. Teoloji kültürel bağlamlara, yerleşik durumlara, toplumsal gerçekliklere duyarlı olup onları her zaman hesaba katmalıdır. Teoloji, inanç alanıyla sadece kavramsal olarak ya da yüksek ve aşırı tanımlanmış bir alan olarak etkileşime girmemelidir (Percy, 2005).

Dolayısıyla günümüz teolojisinin en büyük problemi, çağdaş kültürle olan etkileşim konusudur. Ancak genel olarak etkileşimin nasıllığı tartışmalı bir konudur. Etkileşim tartışmalı olduğu kadar risklidir de. Teoloji alanında çağdaş kültürün temel tartışma ve sorunlarından ayrı durmak, teolojinin kendi bütünlüğü ve kimliğini korumanın bir yolu olarak görülmüştür. Çünkü çağdaş kültürle derinlemesine bir ilişkinin, etkileşimin; teolojide bir dönüşüme ve teolojik bir yabancılaşma riskini taşıdığı düşünülmüştür. Dolayısıyla etkileşim konusu teoloji açısından bir şaşkınlığın da sebebidir (Percy, 2005).

Çünkü kültürle olan etkileşimlerin bazı yönleri, alımlamalarla daha az değişim ve dönüşümle daha çok ilgilidir. Burada dikkat edilmesi gereken husus dayanıklılık, direnç, uyum, asimilasyon, yüzleşme gibi kavramlar arasında uyumlu bir denge kurulmasıdır. Etkileşimde edilgenlik ve etkenlikle alma ve yanıtlama arasında aranması gereken bir denge vardır. Bunun sebebi etkileşimdeki sorgulama açısından eleştirel tutumdaki bir tarafsızlık durumunun varsayılmasıdır. Çünkü tarafsızlık yoksa bir ön yargı vardır. Ancak bu problem bütün bir sosyal bilimlerin muhatap olduğu bir sorundur. Sosyal bilimcinin içsel bir taraflılığı açık bir durumdur. Mesela sosyolog dinin sosyallığını, antropolog dinin kültürel bir öge olduğunu, teoloji de dinin bir hakikat/indirgenemez bir olgu olduğunu varsayar (Percy, 2005).

Dolayısıyla şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Pratik teolojide başlangıç noktası bir olumsuzluk problemidir. Yani yaşayan dinle olması gereken din arasındaki uyum problemi. Dahası bu noktada kutsal kitabın rehberliği ve bu rehberlik olmadan doğrunun bulunup bulunamaması. Yorumlama süreci ile yaşam deneyimi arasındaki ilişki. Ancak bir yorumlama sürecinin yaşam deneyimiyle başladığı kabul edilse de yorumlama sürecinin her zaman yaşam deneyimiyle başladığı mutlak bir

doğru değildir (Thomas, 2022). Bu bağlamda pratik teolojiyle uğraşan teologlar temel görevlerini ilahi eylemin somut deneyimlerine katılmak, onlara kısmen teolojik bir form vermek şeklinde belirlerler (C. Lynch, 2022). Yani pratik teolojide doğru inançtan(ortodoksi) doğru eyleme(ortopraksi) yönelik bir ilerlemeye tanık oluruz. Burada doğru inanca odaklanmak yerine doğru eyleme bir yoğunlaşma vardır (Thomas, 2022). Bu halde pratik teolojinin normatif görevi praksise dair eleştirel bir düşünmedir. Yani inananların praksislerinden hangilerinin ilahi eyleme sadık bir katılım olduğunu tespit etmek, olmayan praksisin nasıl dönüştürülebileceğini ayırtetme çabası (C. Lynch, 2022). Böyle bir çaba insani pratiğin bazı yönlerinin sökülmeğe tabi tutularak inanca uyumlu hale nasıl getirilebileceğinin yolunu arayan yeniden inşa sürecinin de başlangıcıdır.

Pratik teoloji tarihsel anlamda 1800'lü yılların ortalarına doğru ilk defa Roma Katolik ilahiyatçıları arasında dillendirilmeye başlanmıştır. Bu katolik ilahiyatçılar kiliseye ait pastoral teorik teolojinin yine kilise merkeze alınarak pratik bir teoloji ile değiştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bunu çok önemli bulmuşlardır. Çünkü pratik bir teolojinin kilisenin bizzat kendisini geliştirmesi, kendisini yeni durumlar karşısında yeniden inşa etmesi açısından akademik bir düşünce etrafında şekillenmesinin önemini vurgulamışlardır. Bu açıdan pratik bir teolojinin bütün bir kilise üyelerinin işbirliği ile gerçekleştirilerek (Henk, 2020) teolojinin hak ettiği saygıyı kazanmasının yolları hakkında düşünceler ortaya koymuşlardır. Teolojinin pratik bir disiplin olmasında kilise dışı deneyimlerden ve içgörülerden gelen bilgilerle birleştirilerek gerçekleştirilmesine dikkatleri çekmişlerdir. Dahası pratik bir teoloji için dini yaşama yönelik ampirik durumlarla istatistiksel verilerin teolojik öneminin büyüklüğünden bahsetmişlerdir (Henk, 2020).

Günümüz pratik teologları öncüllerinin izinden giderek dini inancı metinlerde yazılı bir dizi önermeyi onaylamaktan ziyade pratikte icra edilen performatif bir *phronesis* olarak nitelerler. Dolayısıyla teolojik açıdan inanç ve değerler alanındaki çabanın büyük bir kısmı inanç ve değerlerin *performatifliği* üzerinde yoğunlaşmalıdır. Teolojinin, dikkatini, dini kavramlara, yaşadığımız, varlığımızı sürdürdüğümüz, hareket edip eylemde bulunduğumuz bu dünyada nasıl imgelemde bulunduğumuza ve bu imgeleri nasıl yarattığımıza çevirmesi gerekmektedir (Graham, 2025). Bütün bunlar, teoloji alanına, yönetimden sağlık bakımlarına, psikiyatriden eğitime kadar birçok örtük disiplinin dâhil edildiği bütüncül ve kompleks bir durumu gündeme getirir.

Pratik teolojiyi gündeme getiren asıl neden, insanların yaşayan bir Tanrı'ya bağlılıkla aydınlanan daha dolu ve daha umutlu hayatlar yaşamalarına yardımcı olma arzusudur. Bu arzunun kaynağında geleneksel teolojik çalışmanın doktrinler, fikirler ve tarih dünyasıyla çağdaş insanın yaşanmış deneyimleri arasında köprüler kurmadaki başarısızlığı vardır. Dolayısıyla pratik ve kamusal bir teoloji vizyonu, bu nedenle dünyayı onaylayan ve her haliyle dönüştürücü bir vizyondur. Böyle bir vizyon kendi dışındaki, ötesindeki sesleri ve disiplinleri dinleyecek onlardan bir şeyler öğrenecek, kurumsal dini yapının sınırlarının ötesinde klasik dindar kavramının dışına çıkarak ilerleyebileceğine yönelik bir inancı ifade eder. Böyle bir teolojik gayret ortak semboller ve anlamlarla yaşanan toplumla bağlantılar kurma hedefindedir. Bu hedefte asla tahammül edilemeyen şey refah ve adalet gibi daha derin kültürel ve örgütsel meseleler pahasına kişisel ahlak gibi bireysel durumlara saplanıp kalınmamasıdır. Yapılması gereken şey teolojinin daha yararlı ve işlevsel bir şekilde işe koşulmasıdır. Kamusal tartışmalarda ve profesyonel uygulamalarda yapıcı ve kararlı bir teolojik katkıda bulunmanın yollarının yeniden inşa edilmesidir (Graham, 2025). Pratik teoloji dini inanç, gelenek ve uygulamaların çağdaş deneyimler, sorular ve eylemlerle buluştuğu karşılıklı olarak zenginleştirici, entelektüel olarak eleştirel ve pratik olarak dönüştürücü bir diyalogun yürütüldüğü yerdir. Dini uygulamaların kaynaklarının ve normlarının eklenmesi, dönüştürücü bir uygulama ve pratik bir bilgelik(pronesis)tir. İnançla davranışın etkileşimiyle ilgilenen teolojik bir disiplindir. Ve bu açıdan teolojide temeldir. Çünkü bütün bir teolojik düşünce esasen pratiktir. Teoloji pratikten doğar, teoriye geçer ve sonra tekrar pratiğe döner (Percy, 2005).

Konumuzla ilgisi bağlamında kabaca teolojinin dört türünden bahsetmek olasıdır. İlki dua, ibadet, dini alana yönelik öğrenciliği de kapsayan bir yaşam biçimi olarak teoloji. Ona bir habitus olarak teoloji de denir. İkincisi dini alanın kavranması ve onun ifşa ve tezahürleriyle ilgilenen bir bilim olarak teoloji. Üçüncüsü çeşitli alt disiplinler ve bunların birbirleriyle ilişkisi bağlamında gerçekleşen bir fakülte olarak teoloji. Bağımsız çalışmaların bir kümesi olan bir disiplin olarak teoloji. Dördüncüsyse sistematik veya dogmatik bir anayasa görünümünde olan teoloji. Teolojinin bu türü sıradan yaşam ve çağdaş kültürden uzak işleyen onlarla arasındaki bir mesafe durumunu koruyan teolojidir. Bunların burada belirtilmesinin konumuzla ilgisi şudur: Bazı teologlar teolojinin ilk türünün akademik ilgiden uzaklaştığı hatta bu türün akademiden kaybolmasından yakınır. Onlara göre son dönem teolojisi bütün profesyonelliğine rağmen kurumsallaşmasıyla birlikte pratik yaşanan durumdan uzaklaşmış teolojik uygulamalarla dogmalar arasındaki yanlış bir ilişkide kendini konumlamıştır (Percy, 2005).

Bu hususla ilgili olarak yeniden şu soruları sormamız elzemdir: Günümüz teoloğu kimdir? Meşguliyeti nedir? Teoloğun görevi belirli şeyleri temsil etmek mi yoksa olanı izah etmek midir? Günümüz çoğulcu dini yaşam pratiğinin geçerli olan ortamlarında teoloji ve teoloğun bu çeşitliliğe hitap etmesi şarttır. Çünkü günümüz dünyasında hem teoriyi hem pratiği belirleyen şey, çeşitliliktir. Böyle bir çeşitlilik içinde teoloğun kendine bu çeşitliliğe uygun bir konum belirlemesi zorunludur. Teoloji kendinin dışındaki disiplinlerden de farklı dünya görüşlerinin pratiklerinden de hatta din dışı geleneklerin de dâhil olduğu (mesela sosyal bilimler, psikoloji, eğitim kuramları, antropoloji gibi alanların) verilerinden de yararlanmalı onlarla verimli bir şekilde çalışmanın yollarını aramalıdır. Bu yaklaşım hem teolojinin kendi misyonu için hem de farklı alan ve disiplinlerle müzakere ve tartışmaların sıhhati için gereklidir. Böyle bir teolojik yaklaşımın toplumla çoğulculuk ve çeşitliliği merkeze alarak diyalog ve etkileşimi için gereklidir (Todd, 2025).

3. Pratik Bir Teolojinin Çoğulcu Bir Toplumda Avantajları ve Dezavantajları

Günümüz toplumu birçok açıdan çoğulcu ve demokratik görünümü gerektiren bir yapı arz eder. Böyle bir ortamda dini uygulamaların yapıcı kamusal uygulamaların önünü açarak katılımcı ve kamunun yararını gözetici niteliği taşıması gerekir. Dini uygulamaların toplumsal eyleme dönük yönü inkâr edilemez. Bu yönün belirleyici özelliği, çoğulcu bir toplumda dönüştürücü bir gayret olması, kültürel yaratımla ilgili olması ve toplumsal bir misafirperverliği gerektirmesidir. Bütün bunlarsa kamusal alandaki toptan bir reform isteği ile ilgilidir (Mark, 2022).

Pratik bir teolojideki temel ilke kökleşmiş inançlar ve bu inançlara bağlı normlar üzerine eleştirel bir düşünmeyi gerektirmektir. Ve bunun insani gelişim, doğal dünyayla insanların etik ve sıhhatli ilişkiler kurmasını sağlamak için temel bir görev olduğunun bilinmesidir. Bunu yaparken dinsel alan içinde kalarak yerleşik dini inancı yok etmeden onu gerçekten insani uygulamaları destekleyecek şekilde ifade etmeye çalışmak, değerlendirme ve ölçme işinin teoloji tarafından üstlenilmesine razı olmaktır. Bu durum inancın güçlü ve zayıf yönlerinin eleştirel bir şekilde değerlendirilmesine izin vermeyi gerektirir. Dolayısıyla burada teoloji, merkezinde korkutucu bir Tanrı'nın olduğu, sorgusuz sualsiz bir toplam dünya görüşünü desteklemek olarak değil dini; insanlığın hizmetine sunmaya, aşırılıkları sorgulamaya ve insanlara eleştirel bir inanca sahip olma gücü vermeye yardımcı olacak bir disiplin olarak anlaşılır. Bu iş çok önemlidir. Çünkü burada inancı terk etmeden onu eleştirel bir hale getirmek vardır. Ve bu iş teoloji alanında özgürleştirici ve güçlendirici (G. Lynch, 2025) bir iştir. Buradan hareketle pratik bir teoloğun araştırmalarının çağdaş, maddi ve somut dünyada kök salmış ve burada temellendirilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Böyle bir araştırmanın temel özelliği hem günümüze hem de teolojik geleneklere dikkat kesilmektir. Böyle bir araştırma şimdiki anı ve çağdaş biyo-sosyal gerçekliği karmaşıklığı içinde teolojik bir konunun başlangıcı olarak alır. Aslında teoloji'nin başlangıcı bu konunun ilahi gerçeğin ışığında inşa edilip anlaşılmasıdır. Dini ve teolojik uygulamalar, içgörüler ve gerçekler çağdaş toplumsal ve maddi

somut gerçekler aracılığıyla aktarılırlar. Bunlar inanç ve dini eylemleri daha iyi anlamak isteyen insanlar tarafından ve onlar için üretilir.

Pratik teoloji, teolojik açıdan teorinin zengin nitel verilerinin toplandığı, buna bağlı kavramsal kategorilerin ortaya çıkmasını teşvik eden ve sonunda analizler yoluyla açıklamalar üreterek potansiyel teorilerin ortaya çıkmasını sağlayan stratejik bir dini araştırma yöntemi olarak tanımlanabilir. Burada önemli olan önce analitik kategorilerin geliştirilmesi ve ardından bu kategorilerin birbirlerine nasıl bağlanabileceğini açıklayan teoriler geliştirme fikridir. Buradan hareketle bazı teologlar, teolojinin bir tür kendine has sosyal bilime dönüşmesi gerektiğini savunmuşlardır. Böyle bir şeyin başarılması işin başında teolojik kategorilerin belirlenmesi ve ardından bu kategorilerin teolojik bir teori ile bağlantılı bir şekilde geliştirilerek açıklamaya çalışmak amacıyla sosyal veya politik nitel verilerin analizi ile mümkündür. Fakat burada sorulması gereken soru şudur: Değerli, yeni, orijinal iç görürler üretmek için analitik bir aracın analiz edeceği verileri neler oluşturur (G. Lynch, 2025)?

Buradan hareketle diyebiliriz ki teoloji yapmanın bu anlamda ilk yolu sosyal bilimsel betimleyici tartışmalara katılmaktır. Sosyal bilimlerin neler olup bittiğini anlamamıza yardımcı olan kavramları kullanarak bir durumu, eylemi, bağlamı, ilişkiyi ya da süreci tanımlamaya çalışır. Teoloji, sosyal bilimlerle mevcut durumun daha derin bir anlayışını geliştirmeye yardımcı olacak diğer bilgi kaynaklarıyla diyalekteğe girerek kendini derinleştirmeye çalışmalıdır. Bir teolog inananların inançlarını ve manevi gerçekliklerini, bir parçası oldukları toplumu, kozmosu, kozmoza olan kutsalın etkisini, bunlarla ilgili olan doktrin ve dini geleneklerle ilgilenme durumundadır. Bu noktada inanana bir katkı sunma amacındadır. Bunu yaparken insana ve topluma yönelik sosyal bilim verilerini kullanmalıdır. Mesela sosyolojiden çevre, siyasi bağlam, güç ilişkileri, gruplar, ayin ve ritüeller konusunda; psikolojiden insani algılar, ön yargılar, ihtiyaçlar, şartlanmalar ve nörolojik yansımalar konusunda yararlanabilir. Teoloji sosyal bilimlerle girdiği bu diyalogda sosyal bilimcinin bilim adamı olarak sahibi olduğu betimleyici tavra ilave onların eksik bıraktığı şeyleri, teolojik bir tavır muhafaza ederek gidermeye çalışır. İhmal edilen bu teolojik yaklaşımı sosyal bilim zaviyesinden tekrar canlandırmanın yollarını arar. Burada alçak gönüllü bir tutum, başkalarının iç görüşlerine bir açıklık, teolojik algıdaki tartışmaların diğer alanlardaki kadar ihtiyaç duyulan bir husus olduğunun farkına varılması vardır. Her anlamda bir tolerans ya da misafirperverlik durumu (McKitterick, 2022) burada hâkim olması gereken bir tutumdur.

Bu açıdan pratik bir teoloji dini uygulamaların dünyadaki uygulamalarla etkileşimi üzerine eleştirel bir yaklaşım olarak dünyada, dünyaya ve dünya için sadık bir katılımı sağlama ve bunu mümkün kılma amacındadır. Bu amaçla inananların günlük hayatta bir inanç hayatını sürdürmelerinin yollarını arar. Bunu yaparken öğreten ve öğrenen tarafından kullanılacak pratik bir teolojik yöntemi analiz ederek alt uzmanlıklara müracaat eden bir müfredat alanıyla ilgilenir. Bütün bunları desteklemek ve sürdürmek içinse teorik açıdan izlenen akademik bir disiplini ifade eder (Morris ve Cameron, 2022). Böyle bir disiplin çeşitli açılardan avantajlarıyla gündeme gelir. Bunların ilki inananların aktif inancını hareket noktası olarak almak, bunun otantikliğine hassas olmak. İkincisi yöntemin ve metodolojinin temelliğine vurgu yapmak. Üçüncüsü teolojik uygulamalar konusunda bütünleşik bir tavır takınmak. Ve sonuncusu bütün bunları yaparken akademinin buna dâhil edilmesi ve bu alandaki önemli rolünün altının çizilmesidir (Thomas, 2022).

Pratik teolojinin metodolojisinin özünde onun disiplinlerarası merkeziliği vardır. Bu, teolojik olmayan disiplinlerin yardımıyla çevrelenen kültürün dikkatli bir şekilde analiz edilmesiyle ve elde edilen içgörülerin teolojik normlar ve geleneklerle ilişkilendirilebileceği bir diyaloga sokulabileceği bir süreçle başarılmalıdır. Teolojinin sıradan insanlar için anlamlı olmasının veya onlara hitap etmesinin yolu budur. Yani pratik bir teoloji, doğası gereği diyalojiktir. Geleneksel teoloji sorgulayıcı bir felsefeyi kendine yol arkadaşı olarak seçse de pratik teolojinin yol arkadaşı bir dizi sosyal, davranışsal ve beşeri bilimlerle ilgilenmektir. Bu durum insan deneyimiyle aklının, doktrinler kadar

ilahi gerçekliğe aracılık etme yeteneğine sahip olduğunun kabulünü içerir. Ayrıca dini inancın sembol ve doktrinlerinin gerçekliğinin ortaya çıkarılmasında onların her bir nesil tarafından yeniden yorumlanması gerektiğinin de kabulü gerekir. Dolayısıyla teoloji alanındaki diyalog, etkileşim, öteki ile sohbet, teolojik düşüncenin kurumsal sınırlarının ötesine geçerek teoloji dışı disiplin ve deneyimlerden de bir şeyler öğrenmeye yönlendiren bir durum (Graham, 2025) olarak algılanmalıdır.

Bu yüzden ötekine olan açıklık, kişinin kendi değer temelli inançlarının özüne erişme yeteneğini azaltmak yerine artırır. Disiplinlerarası diyalog sadece çoğulcu bir ortamda netlik, şeffaflık ve bütünlüğe yardımcı olmakla kalmaz aynı zamanda kendi sınırlı, kısmi bakış açımızı aşan bir gerçeklikle bağlantı kurmamıza da yardımcı olur. Zira karmaşık disiplinlerarası sorgulama teşvik edici olduğu kadar keyiflidir de. Dünyanın hayret vericiliği ve anlaşılmazlığı duygusunu artırır. Dahası bu karmaşıklığı tanımak ve keşfetmek, teoloji ve insan deneyiminin anlaşılma ve yorumlanma biçimlerine karşı dürüst bir yanıttır. Bu tür bir sorgulama buna dâhil olanlar açısından, elde edilen iç görüşleri, yöntemleri ve bulguları kullananlar açısından zengin bir fark yaratır. Karmaşık olan dünyanın daha yaşanılır, tuhaf ama aynı zamanda daha iyi bilinen bir yer haline getirilmesine yardımcı olur (Graham, 2025).

Gerçekten de teolojinin topluma yönelik hayati görevlerinden bir tanesi insanların içinde yaşadığı dünyada eylemlerini etkileyen mitleri, sembolleri, metaforları ve anlatıları yaratma ve analiz etme yeteneğine sahip olmasıdır (Smith, 2025). Çünkü dünyaya dair yeni resim ve hikâyelerin yaratılmasında toplumun sahip olduğu mit, sembol, metafor ve anlatıların analizi şarttır. Yeni mit, sembol, metafor ve anlatı yaratmak teoloji için önemlidir. Bunu yerine getirirken teolojinin ilk yapması gereken toplumu duymaktır. Böyle bir duymada toplumun işleyişinin ilgi çekici ve içgörülü bir şekilde analiz edilmesi hususunda önceden kazanılmış bir yeteneğe sahip olması gerekir. Bu açıdan teolojinin toplumsal anlamda yaratıcı bir iyileştirme ve yaratıcı bir çalışmayı analitik işlevlerle yerine getirme potansiyeli vardır. Teoloji insanların inanç imgelerinin, sembollerinin ve metaforlarının yaşamlarını ve organizasyonlarını nasıl etkilediğini anlamalarına, yaratıcı, eyleme dönük geleneklerin yaratılmasında katkıda bulunma iddiasındadır. Ama bunların hiçbirisi geleneksel teolojik beceriler olan yorumlama, metinsel analiz, tarihsel anlayış ve doktriner bilgi gibi becerilerden vazgeçmeyi gerektirmez. Bu becerilerin daha da iyileştirilmesi yoluyla toplumsal alanda yaratıcı bir faydayı gerçekleştirmek için yeni bir yönelimi gerektirir (Smith, 2025). Yani böyle bir teolojide amaç temel anlamların ve değerlerin deneyime nasıl uygulandığını sadece anlamak değil aynı zamanda bu temel anlam ve değerlerin kendileri hakkında da düşünmeyi sağlamaktır (G. Lynch, 2025).

Pratik bir teolojinin birincil görevi kurumsal bir dine hizmet etmek değil topluma hizmet etmektir. Hatta temel hedef kitlesi kurumsal yapının dışında kalan ezilen ya da dışlananların yanında olmaktır. Bu ise hayırseverlik, insanlara hizmet ve bunlara dönük eylemleri gerektirir. Yani teorikten ziyade pratikle ilgilenir. Bu nedenle teoloji hiçbir zaman kurumsal dini teşvik etmemelidir. Onun yerine eleştirel bir tutumu benimsemelidir. Toplumu kritize edecek özgürlükleri geliştirmeye çalışmalıdır. Ayrıca bu durum evrensellik ya da Tanrı'nın sevgisinin kuşatıcılığıyla da doğrudan ilgili bir durumdur. Yani dinsel anlamdaki evrensel kurtuluş bunu gerektirir (Henk, 2020).

Dolayısıyla böyle bir eleştirel teolojik reflexivite uygulayıcılar, kamu kuruluşları ve hizmet edilen kişiler açısından çeşitli temettüleri, yükümlülükleri de beraberinde getirir. Mutlak, tekil, yanılmaz, değişmez ve bölünmez gerçekleri benimseyen radikal ortodoksinin yerine alternatif bakış açılarını da benimsemeye vurgu yapar. Bu yolda dogmatizm ve mutlakçılığa karşı bir antipati vardır. Burada bir düzeltme isteğini buluruz. Burada gerçeğin çok yönlü ortaya çıkışı, ortaya çıkan şeyin ise mutlaklığı değil anlık geçiciliği söz konusudur. Bu süreçte duyulur. Bu süreçte asıl olan konuşma ile birlikte duyma, basitliğe değil karmaşıklığa yönelik bir eğilim olan dinlemedir (Graham, 2025). Bu anlamda pratik teoloji sürdürülebilir, kararlı ve yaratıcı bir girişim olmaya çalışmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için de teoloji disiplininin temel anlam ve değerleri ifade ederek bunların bireysel

refah, toplumsal bütünlük, toplumsal adalet ve doğal dünyanın korunması ve geliştirilmesi talepleri karşısındaki etkilerini ve olası sınırlarını göz önünde bulundurması şarttır. Hümanist bir şekilde teoloji disiplininin daha geniş bir entelektüel yaklaşımlar yelpazesi ile çağdaş dünyadaki daha geniş bir ifade edici, anlatsal ve metaforik durumları kucaklayarak gelişen (G. Lynch, 2025) bir disiplin haline getirilmesi gerekir.

Pratik teolojinin kararlı bir araştırma biçimi olmasının yolu iyi ve derinlemesine bir dinlemeyi öğrenmesinden geçer. Bunun da aşamaları vardır. İlki konuya ciddi, saygılı ve ilk etapta yönlendirici olmayan bir dikkat göstermek. Ama bunu yaparken eleştiri olasılığını ve eleştirel bir teolojik yaklaşımın gelişimini asla engellemek. Bunun için dinlemeyi kullanır. Dinleme şu açılardan avantajlara sahiptir: Karmaşık hatta zıt materyallerin sistemli bir şekilde düzenlenmesini sağlamak. Bunların şekli ve kapsamı hakkında anlaşılır bir fikre ulaşmak. İlgili konu, fikir ve teoriler hakkında eleştirel bir düşünce sunmak. Ve son olarak neticede taze teolojik içgörüler keşfetmek. Dahası bu sayılanlar için temel olacak araçların da kullanılması gerekir. Örneğin görüşmeler, saha çalışmaları, metinsel analiz vb gibi. Böyle bir yaklaşım tarzı sadece teoloji için değil bizzat sosyal bilimler için de geçerlidir. Çünkü sosyal bilimlerde sıklıkla şu ikilemlerde kalınır: Teorilerle uygulamalar, fikirlerle ideal durumlar, düşüncelerle realiteler, dünya ve somut gerçekliklerle onların algılanması ve yorumlanması. Bütün bunlara dini alanı da ilgilendiren genelle özel ya da yerelle makro arasındaki sıkışıklıkları da dâhil edebiliriz. Bu nedenle her alandaki araştırmaların bu anlamdaki bir sürekliliği, dinamikliği ve daima bir yenidenliği söz konusudur. Yani araştırmalarda sağlam analiz eksikliği olan teorilerin ya da gerçekliklerin kendilerini yeniden anlatma, yeniden bir inşa sürecini sürekli ihtimal dâhilinde tutması gerekir. Bu husus teoloji alanı için de geçerlidir. Pratik teoloji dinlemeye vurgu yapan yansıtımlı bir disiplindir. Bu nedenle her türlü etkileşiminde dogmatik olmaktan sürekli kaçınır. Pratik teoloji bu anlamda insani deneyim ve etkileşim hakkında yaşayan bir topluluk içindeki eleştirel ve yapıcı bir gayrettir. Dini alanla diğer perspektifler arasındaki yapıcı bir korelasyonu içerir. Anlam ve değerin yorumlanmasını, kişilerin ve toplulukların oluşumu için günlük yönergeler ve becerileri oluşturmaya (Percy, 2005) çalışır.

Velhasıl pratik teoloji, dini inanç ışığında çağdaş deneyim üzerinde yapıcı teolojik yansımalarından oluştuğunu savunuyorsa ötekiyle eleştirel bir sohbetin önemine vurgu yapmalıdır. Teolojiyle teoloji dışı aydınlatıcı teorilerin çeşitli kaynaklarını birbirlerine bağlayarak bu bağdaki ilişkilerin dinamikliğinden hareket etmelidir. Bunlar arasındaki karşılıklı diyalogu gerçekleştirmeye çalışmalıdır. Teolojinin pratik olarak sıklıkla örtülü ama kültürümüzü dolduran hem dini hem din dışı her türlü davranış yönlendirici dünya görüşlerinin incelenebileceği bir sorgu aracı olarak anlaşılabilmesinin yolu (Graham, 2025) budur.

Buraya kadar söylediklerimizle ilgili olarak teolojinin, toplumsal bağlamda bir tür sosyal bilim olarak düşünülmesi gerektiğini dillendiren düşünürler ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi çok çeşitli olmakla birlikte teolojideki yararlı değişimin gerçekleşmesi bu alanın ilgi çekici ve yaratıcı olma hedefi için bunun gerekliliğinin ifade edilmesidir. Özellikle teolog olmayanların teoloji alanına ilgilerinin olumlu manada çekilmesi için bu şarttır. Aslında bu oldukça radikal bir yaklaşımdır. Çünkü teologlar, genellikle, geleneksel olarak gerçek ve ortodoks bir yaklaşımı benimserler. Kurumsal teoloji için yararlı ve ilgi çekici olmak, teoloji açısından gerçekte risk almaktır. Bu risk ise teologlar, kilise, çağdaş akademik kuruluşların birçoğu tarafından sapkınlık (Smith, 2025) olarak kabul edilme anlamı taşır.

Özellikle 19. yüzyıl sonlarından itibaren sosyal bilimlerin, doğa bilimleri ile girdiği meşruiyet ve özerklik savaşına benzer bir mücadelenin teoloji alanına da taşırıldığını görürüz. Savaşın galibi sosyal bilimler gibi gözüke de sosyal bilimler, dini alanın analizinde teolojinin dili, yöntemi ve kavramlarından tamamen kendini koparamamıştır (Burdziej, 2014). Bu durum akla bazı soruları getirmiştir. Teoloji, özünde teorik, akademik bir disiplin mi olmalıdır? Teolojinin teorik uygulamalar açısından değeri nedir? Teori ve pratik açıdan akademik teolojilerin yerel uygulamalar

açısından değeri ne olacaktır? Meselenin sosyal bilimlerle olan ilgisi nedir? Teoloji, çağdaş toplumsal gelişmelerin eleştirel analizine göre mi şekil almalıdır? Bu son soruya verilebilecek olumlu bir cevap, yani teolojinin çağdaş toplumun eleştirel bir analizine göre şekil alması, uygulama alanının da ona göre şekil almasını gündeme getirir. Çünkü toplumsal alanda dönüş ve dönüşümler vardır ve olacaktır. Epistemolojiden ontolojiye, ampirik ve uygulamaya dönük birçok toplumsal dönüş yaşanmaktadır. Bu durum teolojinin de hem toplum, toplumsal dönüş hem de sosyal bilimlere olan ilgisini açık eder. Yani din ne kadar yaşananlarla ilgili ise teoloji de o kadar pratiğe dönük olmalıdır (Henk, 2020).

Meselenin bir başka yönü de şudur: Günümüzde daha çok mesleki anlamda daha küçük konu yelpazelerine odaklanılmakta, sosyal bilimlerde bu yelpazede konu olarak fazla cazip görülmemektedir. Özellikle teoloji alanındaysa akademik bir disiplin olarak teolojinin geleceği değişimlere dayalı daralma veya kapanmalara doğru gitmektedir (G. Lynch, 2025). Teolojinin bir sosyal bilim gibi görülmesi gerektiğini savunanlar da bu noktadan hareket ederler. Yani teoloji, sosyal bilimlerin yaptığı gibi kendi fenomen analizini geliştirirse bir disiplin olarak teolojinin teolojik söylemin dışındakiler tarafından değer verilen iç görüşler geliştirmeye başlayacağı (Smith, 2025) savunulabilir.

Bu noktada teoloji karşıtı söylemin de argümanları buna benzer. Teolojinin mevcut durumu hakkında kötümser olanlar teolojinin toplumsal ve politik analiz yapma kapasitesini toplumsal teorilere vererek dini, yalnızca kalıntı bir yer işgal eden şey olarak görürler. Bu görüşler teolojinin sosyal bilimlerin yerini alması ve böylece temel analitik araç olarak uygun doğasını ve statüsünü geri kazanması gerektiği fikrini gündeme getirir. Ancak burada teoloji, sosyal bilimlerin yerini almak yerine bir tür analitik araç olarak onların yanında yer almalıdır. Yani teoloji sosyal bilimlere bir alternatif olmak yerine bir tür sosyal bilim olarak hareket etmelidir (Smith, 2025).

Bu açıdan pratik teoloji, genel teoloji içinde teoloji dışı alanlarla ilişkisi bağlamında değerlendirilerek verimli bir teolojik alt disiplin olarak kabul edilebilir. Geleneksel teolojinin alt alanları genellikle belirli özsel bir dini yaklaşımdan hareketlerini alırlar. Bunların din dışı biçimlere çevrilmesi oldukça zordur. Çünkü yöntemleri belirli bir dini tarzla ilgilidir. Ve belirli bir dini geleneği içerirler. Buna karşılık pratik teoloji, yaşanmış dini deneyimi ve insanlık durumunu toplum ve doğal dünyanın disiplinlerarası analizi tarafından eleştirel olarak ele almaya çalışır. Amacı yaşam dünyasıyla ilgili yeni iç görüşler yaratmaktır. Bu amaçlardan hareketle temel inanç ve değerlerimiz üzerine normatif düşünme yöntemleri oluşturmaya (G. Lynch, 2025) çalışır.

Peki, bu durumun teoloji dışı sosyal bilim disiplinleriyle elde edilmesi mümkün değil midir? Burada din dışı normların yerleştirilmesi ve yaşanmış deneyimler üzerinden bir düşünceyi mümkün kılma açısından tartışmalı bir takım pedagojik eksiklikler vardır. Bu duruma felsefe ve psikolojiden hareketle şöyle yaklaşılabilir: Mesela felsefe normlar ve deneyim arasındaki ilişkiyi kurmamıza, düşünerek yardımcı olan bir yapı sağlar. Ancak yaşadığımız ahlaki, varoluşsal ya da dini geleneklerin ifade edilmesine yardımcı olacak çerçeveler sağlamada yetersizdir. Psikoloji gibi disiplinler anlam, değer, kimlik gibi sorunları keşfetmemize yardımcı çerçeveler sunar. Ancak bu disiplinler, metodolojik araçlarla birlikte genellikle deneyim ve yerleşik değerler üzerine eleştirel bir düşünmeyi destekleme işlevi görürler. Onlar hayatlarımızı şekillendiren temel anlamları ve değerleri anlamlı, zengin ve etik bir yaşam için teşvik etmede esastır. Ancak varsayılan eylemsel ve ahlaki durumların basitçe canlandırılmasının ötesine geçerek onların yürürlüğe konulması, daha refleksif bir ahlaki hayatı gerektirir. Farklı dini ya da din dışı ahlaki geleneklerin kesiştiği karmaşık modern toplumlar bağlamında bu durum, daha da önemlidir. Bu açıdan pratik teoloji, daha büyük bir etik öz bilinç, insanların kendilerini güçlü ve zayıf yönleriyle daha iyi ifade etmeleri ve farklı taahhütlerle birlikte teolojik taahhütlerin de ayrıntılı bir şekilde anlamlandırmalarını mümkün kılmak için oldukça gereklidir (G. Lynch, 2025).

Teoloji ve sosyal bilimler arasındaki diyalog, genellikle betimleyici tarzda gerçekleşir. Burada tartışma konusu olan uygulama veya durumların yargılanmaması gerekir. Onun yerine bunların, inanan topluluklar içinde anlatılıp betimlenmesi gerekir. Bu, bilimin genel karakteri olan deneysel gözleme dayalı betimleyiciliğiyle de uyumludur. En azından teoride bilim; gelenek, otorite ve ön yargılar konusunda şüphecidir. Görevini, gözlemlenen şeyin iyi mi yoksa kötü mü olduğuna karar vermek değil gözlemlenen şeyi açıklamak olarak belirler. Ama bilim, deneysel alan dışındaki doğaüstü bağlam konusunda sessiz kalmalıdır. Bilimin teleolojik nedenler, nihai nedensellik, telos gibi kavramlara antipatisi vardır (McKitterick, 2022). Teoloji bu bağlamda sosyal bilimlerin eksik bıraktığı yerleri doldurmalıdır. Bu bağlamda teolojinin disiplinlerarası diyaloga benzersiz katkısı nihai neden, hedef, amaç gibi olasılıkları sağlamaktır. Ancak teoloji ve diğer disiplinlerin asimetrik hale geldiği yer de burasıdır. Teolog açısından bir noktada tartışmanın gösterge ya da betimleyici doğası, emir kipine yol açar. Teolojik dil, bir anda “ olmak”tan “gerekmek” e, gösterge kipinden emir kipine değişen teolojik bir norm ve teleolojik bir iddiaya dönüşür. Teleolojik dil ise zorunlu olarak vahiy ve otorite sesidir. Ancak teleoloji, pratik teoloji için ahlaki bir ivme sağlar. Pratiği teolojik yapan dini praksisin ardındaki mantıktır (McKitterick, 2022).

Ancak teolojideki yukarıda bahsi geçen disiplinlerarası yaklaşmanın bir maliyeti olarak teolojik özün her türlü boşaltılmasının da karşısında olmak gerekir. Belirli uygulamalar için inançların gerekliliğini de kabul etmek gerekir. Maneviyatın bağlamsal ve toplumsal olarak inşa edilen bir şey olduğunu kabul etmekle birlikte onun bir sınır dile sahip olduğunu, bütün bir indirgemeci görüşlere karşı bir dirence sahip olduğunu ve bu konuda anlam, amaç, ilişkisellik, umut, değer, sevgi gibi konulara duyarlı olmanın gerekliliğine (Graham, 2025) vurgu yapmak gerekir.

Teolojideki teorik olandan pratik alana doğru olan bir yönelimin adı olan pratik teoloji, çoğunlukla sosyal bilimlerin nitel araştırma araçları ile pratiğin araştırılabilmesi; kendi çalışma nesnesi, teorik temeli, kendi metodolojisi olan akademik bir disiplin olarak teolojideki bir dönüşümün adıdır (Henk, 2020). Pratik teoloji, kamusal anlamda herhangi bir bakanlığa bağlı bir faaliyet alanı olabileceği kadar refleksif bir disiplindir de. Eylemlerle inançlar üzerine düşünmekle ilişkilendirilir. Genellikle diğer disiplinlerle bir tür eleştirel korelasyon içindedir. Pratik teolojinin sosyal bilimlerle ilişkisi olduğu kadar onlarla etkileşimi de vardır. Sosyal bilimlerin dini uygulama ve pratikleri mümkün kılmak amacıyla dönüştürülmüş hatta vaftiz edilmiş araçlar olarak görülür. Pratik teolojinin bir hedefi vardır. Dini bir otantik yaşamı ve buna bağlı uygulamaları mümkün kılmak. Pratik teolojinin insan deneyimini ve beklentisinin sınırlarını aşan bir hedefi ve telosu vardır (McKitterick, 2022). Pratik teoloji bu hedefi gerçekleştirmek için sosyal bilimlerin sosyal bilimsel içgörülerinden ve bunların kullanımından olabildiğince yararlanmaya çalışır. Mesela pastoral bakım açısından o, teoloji alanında psikolojik içgörülerden ve konuşma terapi ve tekniklerinden yararlanır. Mesela ritüel alanında antropolojik araştırmalardan ve bunların didaktik yansımalarını konu edinir. Dini vaaz açısından pratik teoloji, retorik yöntemler ve iletişim teorilerinden yararlanır. Ve yine retorik yöntemler, pastoral ve liderlik becerileri açısından da kullanılır. Bütün bunların yanında pratik teolojide bazı alt disiplinlerin oluşumuna da gidilebilir. İnanç topluluklarını ve cemaatleri ele alan sosyolojik bir takım örgütsel yapılanmaları incelemeye çalışan etnografyaya dayanan cemaat çalışmaları, ıslahevleri, silahlı kuvvetler, psikiyatri temelli hastane hizmetleri, psikoloji temelli hastane hizmetleri, psikoloji temelli pastoral hizmetler gibi (Henk, 2020). Dolayısıyla pratik teoloji alanı yeni oluşturulacak alt disiplinleri ve diğer sosyal bilimlerle ilişkisi bağlamında dini alanın gündelik yaşam tecrübesi açısından uygulamasına yönelik yeni, farklı, faydalı bir alan olarak görülür.

Sonuç

Pratik teoloji hem kendi iç sorunları hem de kendisine yönelik dış eleştiriler ışığında gelişimini sürdürmeye devam eden yeni, dinamik bir disiplindir. Pratik teolojinin disiplinler anlamdaki özerkliğini kazanması, onun ampirik verilerle teolojik yorumlar arasında sağlam bir metodolojik bağ kurmasına bağlıdır. Dahası pratik teolojinin kültürel bağlamsallıklarla evrensellik

arasında dengeli bir tutum geliştirerek kendi dışındaki eleştirel disiplinlerle yapıcı diyaloglar da tesis etmesi gerekir. Bu söylenenler, pratik teolojinin bir disiplin olarak gelecekteki akademik ve pratik başarısı için kritik önem arz etmektedir.

Genel itibarıyla anlam ve değer sistemleri, insan deneyiminin ayrılmaz parçasıdır. Onlarsız ne toplumsal yaşamda yol alınabilir ne de toplumsal dünyadaki ve toplumsal dünyanın ahlaki evrenindeki yerimiz anlaşılabilir. Pratik teolojinin bu türden bir anlam ve değer sistemlerinin eleştirel bir çalışması olarak alınması gerekir. Dolayısıyla pratik teolojinin varoluşsal ya da ahlaki tarafsızlık konumundan bağımsız bir eleştiri süreci olarak ele alınması imkânsızdır. Aksine pratik teoloji, belirli bağlamlarda içinde bulunduğumuz anlamların ve değerlerin farkına varmaya ve bunların iyi yaşanmış bir yaşam için çıkarımlarını düşünmeye çalışan içeriden bir düşünme sürecidir. Yani pratik teoloji, bu nedenle yaşamlarımız boyunca örülmüş anlam ağlarının giderek daha fazla bilincinde olma, bunların çıkarımlarıyla eleştirel bir şekilde sürekli ilgilenme sürecidir. Bu yaklaşımın ayrılmaz bir parçası inanç ve değerlerin yalnızca somut bağlamlar ve uygulamaların üstünde var olan ideal kavramlar olarak alınmamasıdır. Aksine onların toplumsal yaşamın birer yapıları ve bu yaşamın devam eden süreçleri ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğunun kabulü gerekir. Dahası onların kendi özel tarihleri, toplumsal ve kurumsal kullanımları olan kültürel ve ahlaki anlamlar olarak anlaşılması gerekir. Bunlar saf ahlaki normların Platonik bir alanında değil toplumsal ve kurumsal yaşamın devam eden dinamik bir sürecinde yaratılıp yorumlanır. Hareket noktası burada şu olmaktadır: Değerlerin anlamları gündelik kullanımları açısından belirlidir. Fakat değerlerin gerçek anlamları işlevsel açıdan her zaman değişime açıktır. Değerlerin işlevsel anlamları, değerleri belirleyen bağlam ve uygulama biçimlerine göre değişen durumlardır. Bağlam ve uygulama biçimlerindeki her değişim, değerlerinde bu bağlam ve pratik uygulamalara göre her zaman yeniden yorumlanmasını gündeme getirir.

Bu nedenle dünya görüşleri ve değerler, hem hayatlarımızı bir anlam ve ahlaki yapı duygusuyla yönlendirmeye çalışan normatif çerçevelerdir. Hem de sosyal etkileşim süreçleri aracılığıyla inşa edilen ve kullanılan sosyal olgulardır. Dolayısıyla pratik teolojinin analitik çalışmaları varoluşsal, ahlaki ve sosyokültürel boyutları kapsar. Pratik teolojinin, değerleri ve dünya görüşlerini sosyal ve kültürel olgu biçimleri olarak ele alan diğer disiplinlerden farkıysa onları sadece varoluşsal ve ahlaki önemleri açısından değil onları teolojik bağlamı da içine katarak ele almaya çalışması ve bu yönüyle sosyal bilimlerin teolojik ve teleolojik bilimsel eksikliklerinin ötesine geçmesidir. Bu nokta aslında çok radikal bir noktadır. Hatta buradan hareket eden bazı teologlar, pratik teolojiyi, dini alanın ötesinde dünya görüşleri ve toplam değer alanının incelenmesine doğru genişletmeye çalışmışlardır. Daha da ileri giden bazı teologlar, teolojik görevle sosyoloji, antropoloji, psikoloji, etnografya gibi alanlardaki çalışmaların yaşama yönelik inşa merkezli normatif yönleri ile bağ kurmaya çalışarak teolojik misyonun sınırlarını teolojik alanın dışına taşırmaya çalışmışlardır. Ancak bu tür gayretler teolojiyi refleksif bir sorgulama biçimi olarak geliştirmenin ötesine geçmemektedir. Oysa pratik teolojide önemli olan bu tip sorgulamanın pratikte teoloji alanında ne anlama geldiği olmalıdır. Yani pratik teoloji normlarla uygulamalar; deneyim, anlam, değer, temel inançlarla kutsal taahhütler ve benzeri gibi kavramlar arası etkileşime vurgu yapmaya çalışır. Her şeyden önce kültür bir yapaylığı, doğal olana sonradan eklenmeyi yani bir sonradanlık ve suniliği ifade eder. Teoloji de bu anlamda kültürel bir yöne sahiptir. Bu nedenle, kültürle teolojik olarak etkileşime girmeyi amaçlayan bir proje, en başından tanınması gereken bazı dinamiklerle hemen karşı karşıya kalır. Birincisi, teoloji kültürden önce gelmez; teolojinin kendisi ayrı bir kültür türüdür. Teoloji Tanrı'nın bilgisi ve dünyadaki yeri hakkında teoriler üretmeye çalışan bir dil, anlam ve güç ilişkileri sistemidir. İkincisi, kiliseler ve diğer dini kurumlar kendileri "kültür"dür. Bu nedenle teoloji, kültürel çalışmalardan çok şey öğrenebilir. Üçüncüsü, teolojiyi kültür ve kültürel çalışmalarla bir tür etkileşime sokma ihtiyacı vardır.

Bu bağlamda pratik teolojinin görevlerinden bir tanesinin gerçekte ne olduğunu adlandırmaya çalışması yani şeylerin olduğu gibi olmasını inkâr etmemizi ortadan kaldırmaya

çalışmasıdır. Pratik teolog, aslında Tanrı'nın bizzat kendisi tarafından verilen bir yenilik vaadini bulmaya çalışır. Bunu gerçekleştirmek için bu ilahi vaadin derin anlamlarını, toplumun bununla etkileşimini arar. Tanrı vaadine dilsel biçim ve ardından da kamusal bir ifade kazandırmak, içinde yaşadığı toplumun da onu benimsemesinin yollarını şimdide aramak pratik teoloğun görevidir.

Pratik teolojinin, *theoria*'dan (yani soyut teorik akıl yürütme) çok, somut durumlara gömülmüş *phronesis*'le (yani pratik bilgelikle) daha fazla ilgilendiğini söyleyebiliriz. Ancak, pratik teoloji yoğun bir şekilde teori yüklüdür ve tartışmasız olarak diğer teolojik disiplinlerden daha stratejik bir kullanıma sahiptir. Bu nedenle, eleştirel pratik teoloji ve stratejik pratik teoloji, pratiği teoriyle ve teoriyi pratikle birleştiren dinamik bir sarmal içindedir. Pratik teoloji, teolojik alandaki bu karşılıklılık içinde kontekse dayalı bir faaliyet olarak bağlamsal durumları öne çıkaran bir gayret olarak kendini sunar.

Pratik teoloji genel olarak her akademik çalışmanın sahip olması gereken şu nitelikleri haiz olmalıdır: Onlardan ilki keşif bir diğeri bütünleştirici teorik araştırmalardır. Uygulamalı araştırmalar ve akademik öğretim çalışmaları ise diğerleridir. Bu sayılan özellikler pratik teolojinin hem kendisini konumlandığı yer hem de tanımladığı işlevler açısından önemlidir. Çünkü pratik teoloji bir metodoloji olarak eleştirel, empatik ve düşünüm merkezlidir. Aynı zamanda da dönüşüme açık ve yeni şeyler öğrenmeye yöneliktir. Yani pratik teoloji keşfi, bütünleştirmeyi, teoriyi, uygulamayı ve öğretim ile bütün bunların kendi aralarındaki ilişkisini son derece ciddiye alır. Yukarıda sayılan işlevlerin hepsi pratik teolojinin dikkat etmekle kalmayıp bunların birbirleriyle ne ölçüde ilişkili olduklarını araştırmakla da oldukça ilgilidir. Bu durum teolojiyle din çalışmaları alanı için hayati bir görevdir.

Pratik teolojinin teoriden daha çok pratikle ilgilenmeye çalışmasına rağmen genel olarak bütün teolojilerin eleştirildiği bir durumla yüz yüze olduğunu söyleyebiliriz. O da bütün teologlarda olduğu gibi pratik teologların da oldukça çok jargon kullanma eğiliminde olmalarıdır. Dolayısıyla pratik teoloji de diğer teolojiler gibi toplumsal insani alandan uzak bir biçimde yaşamdan ayrı bir dille toplumdan kopuk yabancı ezoterik konuşmalar içinde olmaktan kendini kurtarmalıdır. Bütün disiplinler aslında gerekli teknik bir kelime dağarcığı olarak jargon kullanır. Ve jargonlar, belirli bir söylem içinde tanınırlar. Buradaki eleştiri, jargonun toplum ve kültür çalışmalarındaki az, kısıtlı ve çoğu zaman faydasız olan katkısıdır. Pratik teolojinin faydasız jargonlardan kaçınması gerekir. Bu durumun şu eleştirisiyle bağlantısı vardır: Teoloji diğer disiplinleri dinleme konusunda zayıftır. Ve yetersiz bilgi ve anlayışa sahip olduğu birçok konuda hüküm vermede aşırı isteklidir. Bu açıdan pratik teolojinin sınırlarının dışına çıkmaması, kendi alanı dışındaki konularda kendini ilgilendirmeyen alanlar hakkında konuşmaması gerekir.

Pratik teoloji ile uğraşan pratik teolog, herhangi bir din adamının sahibi olması gereken epistemik bir tevazuya sahip olmalıdır. Epistemik bir kibir ona yakışmaz. Epistemik kibir, diyaloglarda bilginin egemenliğini kurarak muhataba boyun eğdirmek için kullanılır. Pratik teolojide dışarıya doğru bir yolculuk vardır. Pratik teolojide içeriye kapanmak yerine dışarıya açılan çeşitli, çoğul gerçekliğin zenginliği için bir arayış vardır. Pratik teolog epistemik bir tevazunun sahibidir. Bilgisinin sınırlarını ve epistemolojinin etkileşimli doğasını kabul eder. Neyi nasıl bildiğimiz konusunda mütevazı olmaya çalışır. Burada pratik teolojinin farklılıklara ve diyaloga açık olması, bu hususta kendinin dışındaki yaklaşımları da göz önünde bulundurması gerekir.

Pratik teolojinin eleştirisi bağlamında söylenecek son şey, teolojik söylemin kendini sosyal ve beşeri bilimlerle olan diyalogunda hiçbir zaman ikincil veya edilgen bir duruma sokmamaya çalışmasıdır. Bu durum teolojik söylemin daima etkili bir şekilde alt edilme tehlikesini de beraberinde taşır. Bu, teolojinin, teolojik olmayan ölçütlerle şartlandırılmasının yolunu açan tehlikeli bir durumdur. Teolojinin teolojik bir yaklaşım olarak kalması, ilgili olduğu diğer disiplinlerin etkisinde gereğinde fazla kalarak kamusal alana yönelik teolojik faydası olmayan durumlarla

ilgilenmekten kaçınması gerekir. Bu anlamda pratik teoloji, kendini teolojik bir gayret olarak sunup toplumun teolojik problemlerine imkân ölçüsünde yoğunlaşmayı seçmesi gerekir.

References

- Burdziej, S. (2014). Sociological and theological imagination in a post-secular society. *Polish sociological review*, 2(186), 179-194.
- Graham, E. (2025). In praise of conversation: Stephen Pattison on practical and public theology. *Future faith: Public and practical theologies for the contemporary world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.
- Henk, de R. (2020). *Collaborative practical theology engaging: Practitioners in research on Christian practices*. Koninklijke Brill NV.
- Lynch, C. (2022). Prophetic imagination as a mode of practical theology. *Evangelicals engaging in practical theology: Theology that impacts church and world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.
- Lynch, G. (2025). Public theology as a type of social science: Responding to the issue of theological relevance. *Future faith: Public and practical theologies for the contemporary world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.
- Mark, O. (2022). Educating for the common good engaging relational truth in a world of ideas. *Evangelicals engaging in practical theology: Theology that impacts church and world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.
- McKitterick, A. J. (2022). The role of teleology in practical theology. *Evangelicals engaging in practical theology: Theology that impacts church and world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.
- Morris, H., & Cameron, H. (2022). Introduction. *Evangelicals engaging in practical theology: Theology that impacts church and world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.
- Percy, M. (2005). *Engaging with contemporary culture: Christianity, theology and the concrete church*. Ashgate Publishing Limited.
- Smith, G. (2025). Responding to the issue of theological relevance. *Future faith: Public and practical theologies for the contemporary world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.
- Smith, G., & Todd, A. (2025). Introduction. *Future faith: Public and practical theologies for the contemporary world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.
- Taylor, M. C. (1984). *Erring: A postmodern a/theology*. The University of Chicago Press.
- Thomas, A. (2022). Practical theology and evangelicalism methodological considerations. *Evangelicals engaging in practical theology: Theology that impacts church and world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.
- Todd, Andrew. (2025). Theology and the public secular sacred. *Future faith: Public and practical theologies for the contemporary world*. Routledge/Taylor & Francis Group Press.

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

I declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. I declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

The author single-handedly designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. I have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

I declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

I confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

I confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederim. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını tek başına yürütmüştür. Makalenin son hâlini okuyup onayladım ve yayımlanmasını kabul ettim.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bana aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederim.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okudum, onayladım ve yayımlanmasını kabul ettiğimi beyan ederim.